

Hollolan pitäjän Untilan kylän Kirk'ailan varhaishistoriallisen
kalmiston tutkimuskertomus v. 1935.

Jorma Leppäaho.

Hollolan pitäjän Untilan kylän Kirk'ailan (Kirkkoaidan)
varhaishistoriallisen kalmiston tutkiminen 5 - 22/VIII 1935.

Tutkinut v.t. amanuenssi Jorma Leppäaho apunaan maisteri Kyllikki Tuohino. Kaivauskustannusten suurimman osan suoritti esihistoriallinen osasto, pienemmän osan historiallinen osasto.

Saadusta löytömaterialista on suurin osa historiallisella osastolla (päänumero 35175) pienempi taas esihistoriallisella osastolla (10137). Haudoista saatua luumateriaalia (paraiten säilynyttä polttamatonta ja poltettua) säilytetään Helsingin Yliopiston Anatomisella laitoksella.

Löydön historiikki ja paikan topografia.

Toukokuussa 1935 toimitti suutarimestari Anton Nylander Hollolan pitäjän Untilan kylästä Kansallismuseolle kaksi soikeata karjalaistyyppistä kupurasolkea (E.O. n:o 10048). Soljet olivat löytyneet Untilan kylän Kirk'ailan eli Kirkkoaidan mäestä sähköpylvään kaivaustöissä. (Pylväs on sittemmin kaivaustöissä tavatun haudan Alue I 4 kohdalla, joten soljet ilmeisesti kuuluvat mainittuun hautaan. Pylvään kuopan kaivaja oli vanha taikauskoinen mies, joka, kun kuopasta tuli myös ihmisen luita ja muitakin esineitä kuin mainitut kupurasoljet, halusi heittää kaikki takaisin kuoppaan. Soljet olivat ainoat esineet, jotka Nylander ehti pelastaa. Karjalaisten kupurasolkien löytyminen Hollolasta oli jo sinänsä tutkimisen arvoinen tapaus. Paikan nimi Kirk'ailanmäki (Kirkkoaidanmäki) taas selvästi osoitti että paikalla olisi muinoin ollut kirkko tai kappeli (josta kuitenkin ei ole mitään historiallisia tietoja). Vanhojen tietojen mukaan on paikalta aikaisemmin löytynyt ihmisen luita (SMYA XIV, s. 189). Kaiken edellä mainitun perusteella Muinaistieteellinen Toimikunta katsoi välttämättömäksi paikan tarkemman tutkimisen ja määräsi allekirjoittaneen suorittamaan tämän tehtävän.

Kirk'ailan kalmisto sijaitsee Untilan ja Jarvalan kylien rajalla. Kalmiston halkaisee osittain Jarvalan Nokkolan kylätie. Kalmis-

misto on n. 200 - 250 m päässä Jarvalan - Nokkolan tien alkukohdasta ns. Osuuskaupan mutkasta (Lahden valtamaantien varrella). Lähimpään taloon on Nokkolan suuntaan mennessä matkaa kalmistosta n. 100 m. Kalmisto sijaitsee varsinaisesti Sipilän nyttemmin kokonaan hävinneen talon alueella. Kuten edellä on jo huomautettu halkaisee kylätie kalmiston. Itäpuolelle jäävä suurempi osa kuuluu Jarvalan kylän suuren Eskolan talon peltoihin. Kalmiston itäkulmauksessa on suurehko lato. Kalmiston pienempi läntinen osa kuuluu Sipilän talosta erotetun mylläri ja puuseppä Malinin palstaan. Malinin rakennukset sijaitsevat n. 300 m päässä kalmistosta lounais-suuntaan. Kalmiston pohjoispäässä eroaa kylätiestä Malinille vievä tie. Malinin alueen pohjoiskulmauksessa on pieni ränsistynyt lato. Kalmiston luoteispuolella sijaitsee Sipilän talon laaja muinainen tonttialue, hävitettyine rakennuksineen pohjineen. Sipilän tonttialueen ja kalmiston välissä aivan kylätien ja Malinille vievän tien risteyskohdan välittömässä läheisyydessä on suutarimestari Anton Nylanderin asuinrakennus. Maa on kalmistoalueella varsin tasaista koillis-itä- ja eteläsuuntaan, joten näillä suunnilla ei ole mitään luonnollisia rajoja. Nylanderin - Sipilän suunnalla maa "nousee" kalmistoon nähden, ja on kovaa kivikkoa. Malinin eli lounaissuunnalla on selvä ja luonnollinen raja, maa nimittäin "laskee" täällä suunnalla jo heti ladon takaa verrattain jyrkästi. Maan laatu varsinaisella kalmistoalueella on kovaa, kaivausteknilliseltä kannalta ihanteellista Salpausselän hiesua. Yleiskuvat 24441-44 ovat otetut seuraavilta suunnilta;

24441. Malinin pellolta suunnilleen pohjoissuuntaan.

24442 "Isolta maantieltä" kutakuinkin eteläsuuntaan.

24443. Launeenmäen suurilta kiviltä suunta länsi.

24444. Kaivausalue II:n päästä kaakkoissuuntaan.

Kalmisto osoittautui heti kaivauksen alussa suoritettujen koe-pistosten avulla siksi laajaksi, ettei v. 1935 määrärahan puitteis-sa ollut mitenkään mahdollista suorittaa paikan tutkimista kokonai-suudessaan. Kalmisto oli lain mukaan tutkittava, sillä vainajat oli-vat monissa kohdin niin matalalla, että aura milloin tahansa saat-toi ne tuhota. Tutkimuksia oli siis jatkettava seuraavana kesänä.

Pääkartan teko jätettiin ajan puutteen ja kaivausten loppuaikana vallinneen sateisen sään vuoksi seuraavaksi kesäksi. Laadittiin ainoastaan pieni orientoitumiskartta, johon kaivausalueet ja seuraavaa kesää varten rauhoitetut alueet merkittiin (kartta n:o 1).

Kaivaukset aloitettiin Malinin "pikkuladon" ja sähköpylvään väliseltä alueelta. Kuten edellä on mainittu löytyivät karjalaiset kupurasoljet 10048:1-2 juuri mainittua pylvästä pystytettäessä. Pitkin tien itäreunaa kaivettiin n. 10 m pituinen ja leveimmältä kohdaltaan 3 m levyinen alue. Ladon etelänurkkauksen kohdalla ollut perunakuoppa, joten kalmisto oli tuhoutunut näiltä kohdin n. 2,5 m päähän tiestä. N. 5 m kohdalla oli koskematon alue n. 3 m levyinen kaveten kaivausalueen päähän mennessä. Kalmisto oli varmasti ulottunut n. 2 - 4 m itä-koillis- ja pohjoissuuntaan, mutta "maanlasku" oli tännepäin siksi voimakas, että aura oli hävittänyt miltei kaikki ruumishautain jäljet.

Haudat Alue I:n alueella.

Hauta n:o 1 oli pienen lapsen miltei kokonaan maaksi muuttunut luuranko (kartat II ja IV, valok. 24445). Syvyys oli n. 60-70 cm ja haudaus oli toimitettu onteloidussa puussa. Puu oli suureksi osaksi tuontunut. Vainaja oli vatsallaan. Löydötön.

Hauta II, syvyys 70 cm. Pahoin laho, pituus n. 170 cm. Arkusta ei mitään jälkiä, vaikuttaen "maahan heitetyltä". Löydötön. (kartta II ja valok. 24446-47). Vainajan jalkaterien kohdalla oli n. 55 - 60 cm syvyydessä oli kokonaisuudessaan tien alle menevä haudan pääkallo. Tässä haudassa näyttää olevan nelikulmainen puuarkku.

Hauta III. Kaksoishauta. Syvyys n. 80 - 90 cm. Edellämainitun sähköpylvään kaivaustöissä on hauta yläpäästään tuhoutunut puoliväliin asti. Kai nelikulmaiseen puuarkkuun haudatut, sillä reisien ja säärien kummallakin ulkosivulla oli selviä arkkulaudan jälkiä. Alempana olevat luut olivat hennommat kuin päällimmäiset. Ehkä naisen ja miehen hauta "coitus" asennossa (vertaa Schwindt, Tietoja Karjalan rautakaudesta sekä I. Kronqvistin Ulvilan Liikistön kaivauskertomusta. Löydötön (kartat II ja V sekä valok. 24448).

Hauta IV ("karjalaisnaisen hauta"). Osittain hauta III:n alla, syvyys 100 - 105 cm. Samoin yläpäästään sähköpylvään kaivaustöissä tuhoutunut. Selvästi nelikulmainen yläpäästään leveämpi puuarkku, jonka pituus oli n. 192 cm ja alapään leveys n. 40 cm. Yläpään leveys määrittelemätön. Löydöt: Keltainen lasimassahelmi (1037:1) kartan kohdasta 1; pronssikierukkaa (1037:2) kartan kohdasta 2 ja pieni pronssirengas (10137:3) kartan kohdasta 3. Edellämainitut löydöt olivat kutakuinkin samalla tasolla, mutta varmaa ei ole ollutko ne vielä "in situ". Tätä vastaan puhuu se seikka, että pronssikierukat eivät muodostaneet yhtäjaksoista päärmettä vaan olivat sekkaisin. Tähän hautaan ovat epäilemättä kuuluneet karjalaiset kupurasoljet (10048:1-2). Nylanderin y.m. paikkakuntalaisten ilmoituksen mukaan oli pylvään kuopasta löytynyt, kuten aikaisemmin on sanottu, muitakin esineitä, mutta taikauskoinen kaivaja oli pannut ne takaisin kuoppaan. Tämä hauta on mahdollisesti pakanallinen (suuremman hautakalustonsa vuoksi). Sen löydöt ovat esihistoriallisella osastolla.

Hauta V. Alimmaisena verraten hyvin säilynyt luuranko (valok. 24450). Pituus n. 173 cm. Tanakoista luista päätellen mies. Vainaja on ollut haudattu puuarkussa. Arkku on niin pahoin laho ja vahingoittunut päälle suoritettussa myöhemmässä hautauksessa, ettei sen muotoa voitu mitenkään määritellä. Kuten kartasta näkyy on pääty retkahtanut kai myöhemmän hautauksen vaikutuksesta vaakasuoraan asentoon. Arkku on luultavasti ollut puuarkku. Päälle haudattu vainaja on luustorakenteeltaan ollut paljoa hennompi. Senpä tähden päällä olevat luut ovat suureksi osaksi tuhoutuneet. Molempien luurankojen välinen maakerros on n. 10 - 5 cm paksu. Pohjimmaisena haudan syvyys n. 100, päällimmäisen n. 85 cm. Haudan alapäässä, etelänurkkauksessa on n. 70 - 75 cm syvyyteen haudattu pieni lapsi. Lapsen (pituus n. 60 cm) pää ulottuu luurankohautojen sisäpuolelle, mutta ulottuu samalla kuitenkin varsinaisen hautakuopan ulkopuolelle, joten lapsen hautaus on stratigrafisesti nuorempi kuin luurankohaudat. Lapsi oli haudattu onteloidussa puussa, joka oli pahoin lahonnut samoinkuin lapsen luutkin päakaltoa lukuunottamatta. Välittö-

7

mästi lapsen haudan päällä oli "tiheään pakattuna" jonkunverran epämuotoinen 30 x 25 x 15 cm suuruinen kasa palaneita ihmisen luita. (Polttohauta-alue ^{Ph I} I:1). Luut ovat ilmeisesti haudan muodosta päätellen haudatut maahan jonkunlaisessa (kangas?) pussissa, jonka materiaalista ei luonnollisesti ole^{enää/} mitään jäljellä. Polttohauta voi stratigrafisesti katsottuna olla lapsen haudan aikainen, että sitä nuorempi. Kaikki hauta V:n haudat ovat esineettömiä. (Kartat II ja VI sekä valok. 24449-50).

Hauta VI, syvyys n. 55 x 60 cm. Luurangon pituus 155 cm. Ei mitään arkun jälkiä. Kädet asetettu poikittain vatsalle. Vasemmassa ranteessa on ollut jonkinlainen rannerenkaan tapainen laite, sillä ranteen päältä löytyi kolme pientä rautavartaan palasta (35175:2). (Kartat II ja VII, valok. 24451). Vainajan oikean reiden vierestä paljastui toiseen hautaan kuuluva pääkallo, mutta tämä hauta menee jo kokonaisuudessaan tien alle.

Hauta VII. Samanlainen lapsen hauta kuin n:o I. Syvyys 55 cm. Pahoin tuhoutuneen luurangon pituus n. 115 cm. Kai onteloituun puuhun haudattu, mutta puu lahonnut niin että muotoa vaikea määritellä. Vainaja selällään, ei vatsallaan niinkuin haudassa I. Vainajan jalkopään kohdalta alkoi toinen tien alle menevä hauta. (Kartat II ja VIII ja valok. 24452).

Hauta VIII. Syvyys 90 cm. Ainoastaan alaraajat ja käsiä jäljellä. Yläosa ruumista tuhoutunut Malinin ladon pohjoispäädyssä olevan entisen perunakellarin kaivauksissa. Oikean reiden sivulla puukahvainen rautaveitsi (35175:3). Arkusta ei mitään jälkiä. Vainajan vasemmalla puolella toinen suureksi osaksi ladon ja perunakuopan alle menevä hauta, josta ei tullut esiin muuta kuin oikea sääri ja käsivarsi (kartat II ja IX sekä valok. 24453).

Haudat IX - X. Syvyys n. 100 cm. Kaksi vainajaa haudattu vierekkäin ilmeisesti yhtä aikaa. Ei mitään arkun jälkiä. Pääet käännetyt ikäänkuin tahallisesti kasvot vastakkain. Kummankin kädet "vatsalla". N:o IX pituus n. 165 cm; N:o X n. 178 cm. (Kartat II ja X sekä valok. 24454). Löydöttömät.

Hauta XI. Syvyys n. 90 cm. On miltei kokonaan tien alla. Ei arkun jälkiä. Kädet "vatsalla". (Kartat II ja XI sekä valok. 24455). Löydötön.

Haudat XII - XIII. Syvyys n. 80 cm. Samantapainen kaksoishauta kuin haudat IX - X. Ei arkun jälkiä. Kädet kummallakin "vatsalla". Ovat suureksi osaksi tien alla kuten hauta XI. Kaiken todennäköisyyden mukaan yhtäaikaan haudatut. (Kartat II ja XII sekä valok. 24456). Löydötön.

Haudat alue II alueella.

Alue II:n tutkimuksia aloitettaessa tehtiin sellainen kaivausteknillinen virhe, että peltomulta poistettiin koko tutkittavaksi aijotulta alueelta sivulle. Pinnan punnitus unohtui samoin kaikessa kiireessä. Syrjään sysätyn peltomullan paksuus oli kuitenkin kauttaaltaan keskimäärin n. 25 - 30 cm. Pintamaan poiston vuoksi ei hautojen syvyyttä voinut enää määrätä tarkalleen. Peltomullan poistosta oli taas toiselta puolen se etu, ettei hautojen hiekka sekoittunut varsinaiseen peltomultaan.

Hauta I (ryhmähauta). Syvyys 60 - 75 cm. 4 mahdollisesti yhtäaikaan haudattua vainajaa ja 2 polttohautaa. Luurangot selvästi ilman minkäänlaisia arkkulaitteita. Osa luista jäljettömiin lahonneita. Äärimmäisenä vasemmalta lukien oli perin pahoin lahonnut naisen luuranko. Oikeassa käsivarressa (ei ranteessa!) oli kaksi pronssista rannerengasta (35175:5-6), ja vasemmassa käsivarressa yksi edellämainittujen kaltainen (35175:7). Vainajan rinnalta, verrattain alhaalta pallean kohdalta löytyi pieni peräti degeneroitunut pronssinen hevosenkenkäsolki, jonka sakarat olivat ylöspäin (35175:4). Vainaja on ilmeisesti ollut nainen. Naisen vieressä, mutta osittain päällä on n. 20 vuotiaan miehen luuranko (hyvin säilynyt alaleuka on Anatomisella laitoksella). Kädet ovat poikittain vatsalla ja oikealta sivulta suunnilleen vatsan pohjan kohdalta löytyi rautainen vyösolki (35175:8). Luurangon pituus n. 150 cm.

Välittömästi edellämainitun vainajan alla oli toinen luuranko, josta ei ollut jäljellä muuta kuin pääkallo ja alaraajoja. Mahdollisesti aikaisempaa hautausta, joka on päällehaudasta suoritettaessa osittain tuhoutunut. Oikealla sivulla oli ollut ruumishauta, joka oli samoin miltei kokonaan tuhoutunut paikalla suoritettussa myöhemässä polttohautauksessa. Pääkallo ja käsivarren luut olivat poltto-

haudan päällä mutta polttohaudan alla oli pohjamaassa kiinni 5 nikamaa käsittävä pätke selkärangasta. Koska polttohaudan päällepannussa pääkallossa oli haudatessa ilmeisesti ollut vielä pari kaulanikamaa kiinni ja käsivarren luut olivat vielä rinnakkain, on polttohautaus ilmeisesti vain joitakin vuosia nuorempi, sillä professori V. Lassilan ilmoituksen mukaan Suomen maaperässä luuranko hajoaa jo muutamassa vuodessa hautauksen jälkeen osiinsa eikä vainajaa voida enää liikutella ilman eri luiden täydellistä irtaantumista toisistaan. Polttohauta oli pitkulainen n. 80 cm pitkä ja n. 20 - 25 cm leveä, luukerroksen paksuus oli n. 6 cm paitsi molemmissa päissä, joissa kuoppa oli kaivettu syvempään, joten luukerros näissä kohdin oli n. 10 cm paksu. Polttohaudan luukerros oli hyvin hiekkapitoista, joten luita tuskin on voitu haudata maahan missään kangaspussissa. Polttohauta on myös siksi pitkä, ettei pussissa hautausta juuri voi ajatella. Palaneita luita oli suhteellisesti verrattain vähän, vain 1650 gr (johon on vielä kaiken lisäksi sekaantunut erehdyksessä pienen polttohaudan Ph. V (haudasta II-IV) luut, joita kylläkin oli vain pieni pussillinen). Luut ovat merkityt n:olla 10137;7. Polttohaudan länsipäähän oli selvästi ikäänkuin jonkunlaiseksi kiveykseksi ladottu 6 pientä kiveä. Noin $\frac{1}{2}$ m mainitusta kiveyksestä kaakkoon löytyi vielä yksi kivi, joka ei mitenkään näyttänyt olevan maaperässä luontainen. Varsinaisen kiveyksen kahden kiven välistä ja alta tavattiin mustapintaiset ja lahot helmet 35175:9 yhdestä kasasta. Haudan koillisnurkkauksessa olevasta jo edellä kuvattua polttohautausta toimitettaessa pääpuolestaan tuhoutuneesta pohjoisnurkkauksen luurangosta ei ole muuta huomattavaa kuin, että vainajan kädet ovat olleet asetettut vatsalle, ja että vainajan oikean reiden ja säären alla oleva pieni polttohauta on ilmeisesti stratigrafisesti katsottava luurankoa vanhemmaksi. Mainittu polttohauta (Ph. IX) on ollut 45 x 15 x 8 cm suuruinen ja muodoltaan pitkulainen; shkä kangaspussissa suoritettu hautaus. Luut ovat merkityt n:olla 10137;12. Edellä selostettuun suureen ryhmähautaan kuuluvat kartat III ja XIII sekä valok. 24457-59.

Hauta II. Luurangon pituus n. 165 cm. Kädet poikittain vatsalla. Arkusta ei löytynyt minkäänlaisia jälkiä. Syvyys n. 50 - 60 cm. Ei mitään löytöjä.

Vainajan vasemmalla puolella oli n. 150 cm mittainen tyhjä hauta, josta ei löytynyt muuta kuin ympärillä olevasta kovasta hiesusta eroittuvaa pehmeätä kulttuurimaata. Haudan pohja oli tasainen ja syvyys n. 70 - 80 cm. Mitään jätteitä haudassa mahdollisesti olleesta vainajasta ei löytynyt. (Kartat III ja XIV sekä valok. 24460.

Hauta III. Syvyys n. 60 - 70 cm. Luurangon pituus n. 158 cm. Arkusta ei mitään jälkiä. Vainaja ilmeisesti haudattu liian ahtaaseen hautakuoppaan, sillä pää oli melkein "pystyasennossa". Kädet vatsalla. Vainajan rintalastan yläosan kohdalta löytyi pyöreä rengassolki (35175:11). Tämän soljen pinnalta on maisteri T. Vahter todennut pitsin jätteitä. (Kartat III ja XV sekä valok. 24460-61).

Hauta IV. Ilman arkkua hieman "kieroon" asentoon haudattu. Syvyys vain 45 - 55 cm. Luurangon pituus n. 170 cm. Kädet vatsalla. Ei mitään löytöjä. Vainajan oikean polvenlumpion päältä löytyi pieni n. 20 x 20 x 7 cm suuruinen polttohauta. Sen luut, vain pieni pussillinen, pääsivät sekaantumaan ryhmähaudan I:1:n suuren polttohaudan Ph. IV:n luihin (polttohaudan n:o Ph V, luut ovat siis n:ossa 10137:7).

Hauta V. Syvyys vain 30 - 40 cm. Pahoin tuhoutunut. Kädet vatsalla. Ei arkkua. Vainajan jalat tuhoutuneet myöhemmin suoritettussa polttohautauksessa. Polttohaudan koko 47 x 16 x 11 cm ja syvyys n. 55 cm. Tuskin missään pussissa haudattu, sillä luut olivat sangen hiekkapitoiset. Luista tuli kaikkiaan 600 gr ja ne ovat merkityt n:olla 10137:8 (polttohauta VI). Haudat V - VI. Kartat III ja XVI.

Hauta VI. Noin 60 cm syvyydessä tavattiin n. 75 cm mittaisen miltei kokonaan tuhoutuneen lapsen luurangon luut. Lapsen päällä oli epämuotoinen pitkulainen kasa poltettuja luita Ph.VII(?) Kasan suurin paksuus oli n. 7 cm. Polttohaudan luut olivat selvästi "mylläntyneet" päälle suoritettussa ruumishautauksessa. Paksuin luukerros oli lapsen oikealla puolella, mutta vasemmalle

puolelle menevä luukerros oli vain parin cm paksuinen, joten luut ovat hyvinkin voineet siirtyä päällä olevaa hautausta suoritettaessa sivulle päin. Yksityisiä palaneita luita oli joitakin varsinaisen polttohaudan ulkopuolellakin todistaen siten polttohaudan särkyneen jälkihautauksessa. Päällimmäiseksi on kuten sanottu haudattu polttamaton vainaja, joka on ollut sangen kookas mies. Luurangon pituus on n. 190 cm. Vainaja on haudattu ilman arkkua. Kädet poikittain vatsalla. Syvyys n. 50 c.. Luurankoa säilytetään Helsingin Anatomisella laitoksella (n:o 3, 2: 1337), Kartat III ja XVII.

Hauta VII. Syvyys n. 50 cm. Miltei kokonaan tuhoutunut, ei arkun jätteitä. Sääret menevät kaivausalueen ulkopuolelle. Kädet vatsalla. Kartat III ja XVII.

Hauta VIII. Syvyys n. 60 cm. Puuarkussa haudattu. Arkun mitat: pituus 170 cm, yläpään leveys 44, alapään 38 cm. Sivulaudat ulottuvat jonkun verran päätelautojen ulkopuolelle. Nauloja ei löydetty. Luurangon pituus 160 cm. Vainajan kädet ovat sivulla. Arkun pohja on suora. Noin 1 m kohtisuoraan Hauta VIII:sta sijaitsee polttohauta alue II l = Ph VIII (luut n:olla 10137:12). Tämä hauta osoittautui olevan suurehkon päärynän muotoinen (piirros haudasta otetusta sementtivalanteesta). Luita hauta sisälsi yhteensä 1680 gr. Luut ovat haudan muodosta päätellen ilmeisesti olleet kangaspussissa. Polttohaudan alla oli selvästi ruumishauta, mutta sen tutkiminen jäi seuraavan vuoden kaivausten varaan. Polttohaudan syvyys n. 30 - 40 cm. Kartat III ja XVIII sekä piirros I ja valok. 24463-66.

(Huom! valok. 24464 näkyvä laakakivi ei ole ollut haudan päällä, vaan on kaivausten aikana nostettu polttohaudan suojaksi).

Hauta IX. Syvyys n. 75 cm. Pahoin laho n. 165 cm mittainen luuranko. Arkusta ei tehty mitään havaintoja. Oikea käsi sivulla vasen vatsalla.

Hauta X.1. Syvyys n. 50 cm. Pahoin laho. Luurangon pituus n. 140 cm.

Hauta X.2. Syvyys n. 60 cm. Suureksi osaksi edellisen alla. Luurangon pituus n. 160 cm. Vasen käsi sivulla, oikea poikittain

vatsalla. Arkusta ei havaintoja.

Hauta XI. Ainoastaan pääkallo ja reisiluut jäljellä. Syvyys n. 60 cm. Arkusta ei havaintoja.

Hauta XII. Osittain hautojen X.1 - 2 alla. Syvyys n. 75 cm. Ehkä onteloidussa puussa haudattu, josta selviä jälkiä ainoastaan pääpuolella. Luurangon pituus n. 155 - 160 cm. Kädet vatsalla.

Hauta XIII. Syvyys n. 75 cm. Ilman arkkua. Luurangon pituus n. 155 cm. Kädet vatsalla.

Haudat IX - XIII kartat III ja XIX sekä valok. 24467.

Polttohauta II. 2 (= ph. II). Hautojen IX - XIII mittaus linjan hautojen IX - X puoleisen osan keskikohdalta n. 1,25 m oikealle eli siis haudoista X.1-2 vain n. 75 cm päässä tavattiin kaivausten suurin polttohauta, josta tuli luita kokonaista 2380 gr (merkityt n:oilla 10137:5). Haudasta otettiin sementtivalanne (piirros! II). Luut ovat ilmeisesti haudatut kankaisessa keskeltä kapeammassa ns. kangaspussissa, jonka pituus on ollut n. 60 cm.

Hauta XIV. Syvyys n. 90 cm. Ei arkun jälkiä. Ikäänkuin "hautaan heitetty". Luurangon pituus n. 180 cm. Vainajan oikean reiden sivulta löytyi tarkoitukseltaan epävarma suippoteräinen puuvartinen (varsi miltei olemattomiin lahonnut) rautainen työkalu (vintilänteriä?) 35175:12.

Hauta XV. Syvyys n. 70 cm. Ei arkun jälkiä. Kädet poikittain vatsalla. Vainajan oikean reiden sisäpuolelta löytyi puuvartinen rautaveitsi (35175:14).

Hauta XVI. Syvyys n. 85 cm. Edellisen alla ja osittain jälki haudauksessa tuhoutunut. Luurangon pituus n. 165 cm. Vasen käsi sivulla oikea vatsalla. Ei arkun jälkiä. Haudat XIV - XVI kartat III ja XX ja valok. 24468.

Hauta XVII. Syvyys n. 60 cm. Ei arkun jälkiä. Luurangon pituus n. 180 cm. Oikea käsi sivuttain ja vasen poikittain vatsalla. Vainajan kaulan kohdalta löydettiin hopeinen rengassolki 35175:13.

Hauta XVIII. Syvyys n. 55 cm. Puuarkussa haudattu. Arkun pituus n. 183 cm, yläpään leveys n. 42 cm, jalkopään vain 16 cm. Arkku kapenee pohjalle päin jonkunverran, tai maan paino on "levittänyt" sivulautoja. Alapäässä näyttivät sivulaudat tekevän merkilliset "mutkat" vinottain sivulle päin. Arkun alapäässä havaittiin jälkiä puupohjasta. Luurangon pituus noin 160 cm. Vasen käsi sivulla, oikea poikittain vatsalla. Vainajan rintalastan kohdalta löytyi samanlainen mutta pronssinen rengassolki kuin Schwindt, Tietoja Karjalan rautakaudesta k. 244 - 245.

Hauta XIX. Syvyys 75 cm. Hauta XVIII:n alla oli toinen aikaisemmin haudattu arkuton vainaja. Pää oli päällä olevaa vainajaa haudattaessa vierähtänyt jonkun verran sivuun. Luurangon pituus ollut vain 145 - 150 cm. Kädet ristissä rinnalla. Haudat XVII - XIX kartat III ja XXI ja valok.

Haudat XX - XXI. Kummankin syvyys n. 90 cm. Haudatut ilmeisesti vanhojen hautojen kohdalle, sillä kummankin päällä oli sokin sokin teitelty ihmisen luita (valok. 24469). Hauta XX:n luuranko oli miltei "loppuun lahonnut". Kädet olivat poikittain vatsalla. Vainajan pään läheltä (karttaan merkitystä kohdasta) löytyi pronssisolki, samaa, mutta kömpelämpää tyyppiä kuin Moora Vorzeit Estlands t. 49:11 (35175:16). Solki kuuluu ilmeisesti vanhempaan, myöhemmin päälleheitettyyn hautaukseen.

Hauta XXI. Luurangon pituus n. 160 - 170 cm. Haudattu vatsalleen.

Polttohauta III = (II.3) (10137:6) aivan hauta XXL:n välittömässä läheisyydessä vainajan "oikealla" puolella. Haudasta (luita 1650 gr) otettiin sementtivalanne. Luut näyttävät epäilemättä jonkunlaisessa kangaspussin tapaisessa laitteessa haudatuilta, sillä haudan "vinoutta" maanpinnan suhteen ei voi juuri ajatella ilman etteikö luut olisi haudattu jonkunlaisessa pussilaitteessa. Haudat XX - XXI kartat III ja XXII, valok. 24469 ja polttohaudan piirros III.

Hauta XXII. Syvyys n. 60 cm. Tasalevyisessä nelikulmaisessa, muotonsa erittäin hyvin säilyttäneessä arkussa haudattu. Arkun pituus n. 172, yläpään leveys 45 ja alapään 47 cm. Arkun korkeus

on ollut ainakin n. 20 cm. Vainaja on ilmeisesti ollut ark-
kua jonkun verran pitempi, sillä luuranko oli "tiukkaan ahdet-
tu" arkkuun. Kädet poikittain vatsalla. Kartat III ja XXIII
sekä valok. 24470.

Hauta XXIII. Syvyys 80 cm. Ei arkusta jälkiä. Luurangon
pituus n. 190 cm. Kädet poikittain vatsalla. Vainajan jalkojen
alla oli toinen vanhempaa hautausta oleva luuranko, josta ei
ollut jäljellä enää muuta kuin jalat. Muu osa oli ilmeisesti
tuhoutunut. nuoremmassa hautauksessa. Vainajan oikean reisiluun
sisäsivulta löytyi Maunu Eerikinpojan L-brakteaatti (35175:17)
Antell I n:o 133. Brakteaatin päällä oli jotain mustaa orgaanis-
ta ainesta, ehkä jäännöstä rahakukkarosta.

Hauta XXIV. Syvyys n. 75 cm. Onteloidussa, latteaksi
litistyneessä puussa haudattu. Luurangon pituus n. 155 cm.
Kädet ristissä vatsalla. Arkun pituus n. 180 cm. Yläpään le-
veys n. 32, alapään n. 20 cm. Haudat XXIII - XXIV kartat III
ja XXIV ja valok. 24471.

Hauta XXV. Tanakkaluinen n. 160 cm mittainen luuranko.
Kädet ristissä vatsalla. Haudattu ilmeisesti vanhojen hautojen
kohdalle, sillä vainajan yläruumiin päälle ja osittain sivulle-
kin oli kasattu kaksi pääkalloa, reisi-, sääri y.m. luita ja
pieniä kiviä. Joukossa oli jonkun verran palaneitakin luunsiruja.
Vainajan pään oikealla puolella oli käsivarrenluut, joiden ym-
päriellä oli kierteisvartainen pronssinen rannerengas (35175:20).
Vainajan oikealta puolelta löytyi pieni rautainen rengassolki
(35175:21). Tämäkin on luultavasti peräisin vanhemmista päälle-
viskatuista hautauksista. Etelänurkkauksessa oli puunjätteitä,
ehkä jäännöksiä paikalla olleesta "vanhemmasta" arkusta. Kahdesta
kallost ja palaneista luusiruista päätellen on paikalla varhem-
min siis ollut ainakin kaksi ruumishautaa (kaksoishauta?) ja
pienempi polttohauta. Kartat III ja XXV ja valok. 24472-74.

Kaivausalueen ulkopuolelta, "ennen aikojaan" paljastetulta alueelta kaivettiin esiin eräitä kivistä kyhättyjä laitteita. Onnetoman erehdyksen kautta ne jäivät pääkarttaan merkitsemättä. Valokuvien 24475-77 perusteella voi kuitenkin määritellä niiden paikan verrattain tarkkaan. Ne olivat tutkimani kaivausalueen pohjoisreunasta n. 4 m päässä 3-4 m mittaisena miltei täsmälleen itä-länsi suuntaisena jonona. Äärimmäisenä idässä eli siis lähellä peruslinjaa oli suurin kivikasa (läpimitaltaan n. 1 x 1 m). Se osoittautui tutkittaessa jonkunlaiseksi suuren paalun tai pylvään tukikiveykseksi. Kiveyksen alla oli nimittäin n. 1 m syvyinen ja 80 cm levyinen kivillä täytetty kuoppa. Paalu oli joko lahonnut olemattomiin tai sitten aikoinaan nostettu pois, sillä sen tyhjä tila näkyi vielä syvemmällä kivien keskellä. Paikkakuntalaisten kertoman mukaan pitäisi Kirkailan kalmistoalueella, juuri näillä kohdin olleen muinainen piiskauspaalu eli kaakinpuu. On siten sangen luultavaa, että kiveys on ollut juuri mainitun kaakinpuun pohjana. Muut länteen päin suuntautuvat kiveykset (valok. 2477 saattavat olla myös verrattain sekundäärisiä, sillä paikkakuntalaiset kertoivat Sipilän talon vanhojen riihirakennusten ulottuneen näille maille asti.

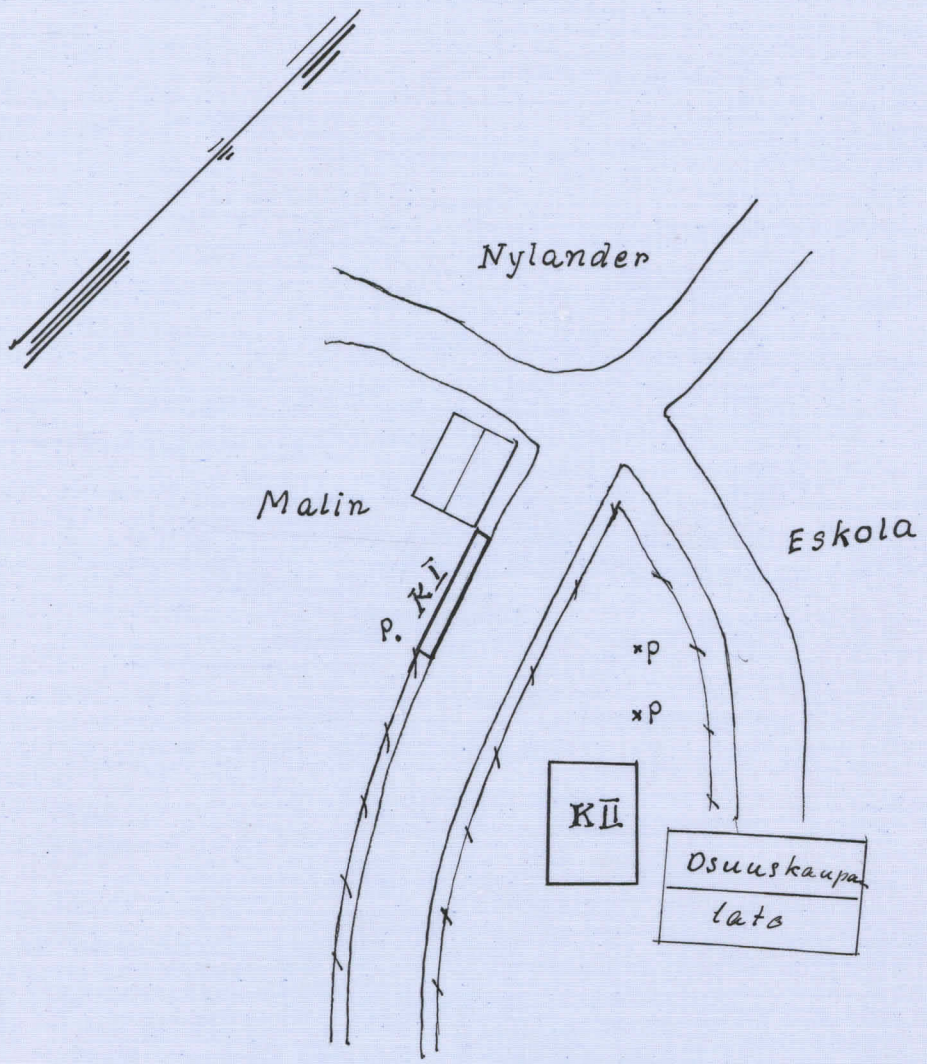
Ns. Kiviportinmäen "veneeseen vetourista" y.m. mahdollisista paikalliseen aikaan menevistä topografisista seikoista viittaan merkintöihini, joita säilytetään esihistoriallisen osaston top. arkistossa.

Tähän kaivauskertomukseen kuuluu 25 karttaa, 3 piirrosta ja valokuvat 24441 - 24477.

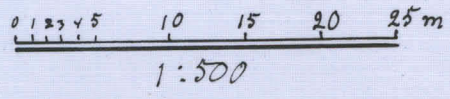
(HIST. KUVA-ARKISTO)

Helsingissä maaliskuun 3 päivänä 1937.

Jorma Leppänen

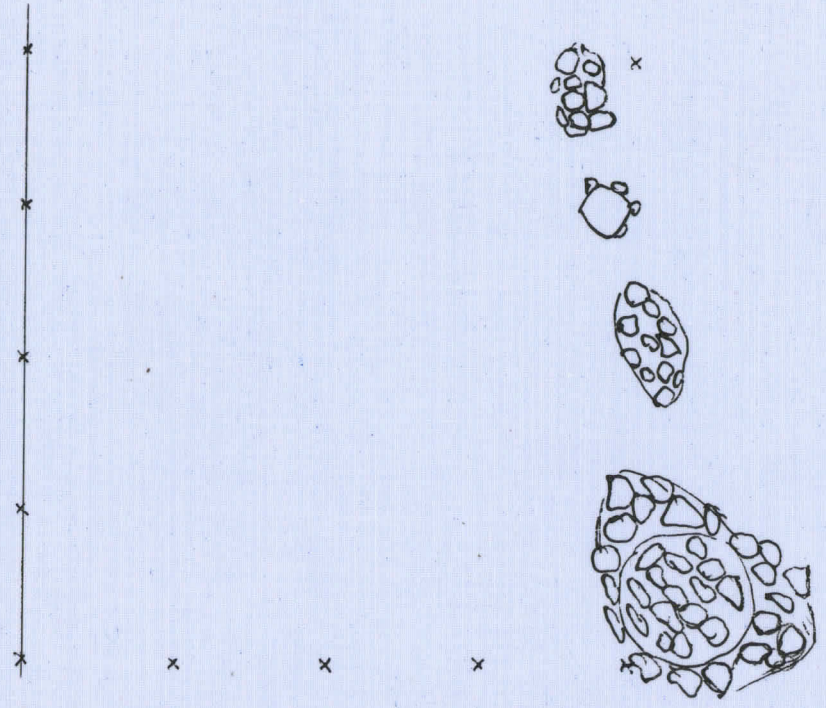
Hollola, Untila
 Kirkkailanmäki
 J. Leppäaho. 1935.

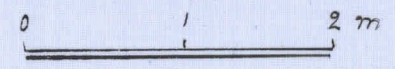
Kartta I

3a

Liitty karttaan III

Kartta III a
 Hollola, Untila
 Kirkkailanmäki
 J Leppäaho 1935

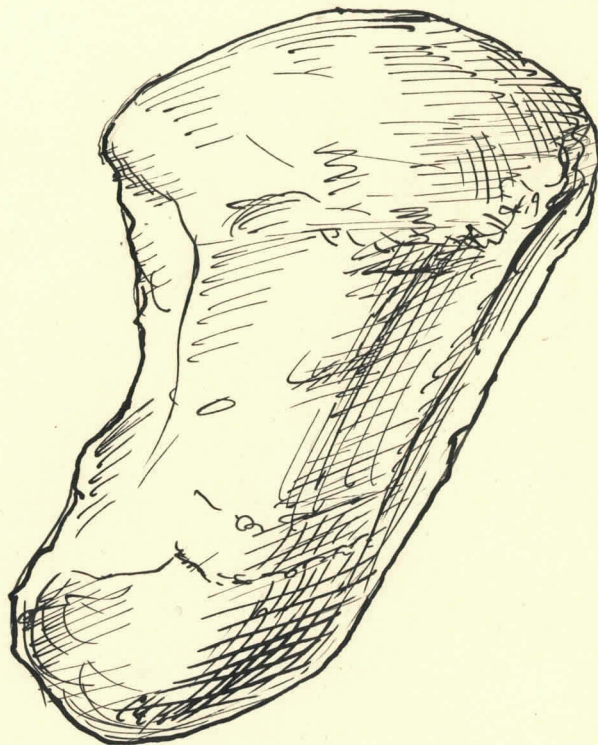
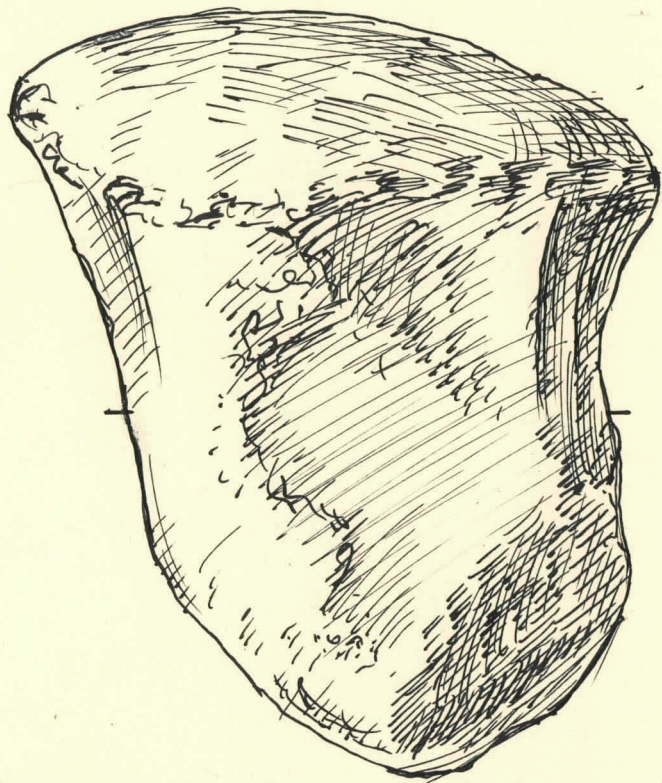

Hollola, Untila

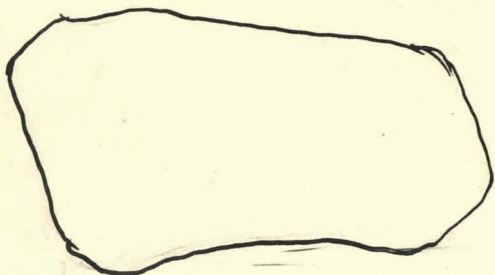
Piirros I.

Sementtivalanne polttohaudasta VIII (=II.1.)

J.L. 1935.

$\frac{1}{2}$

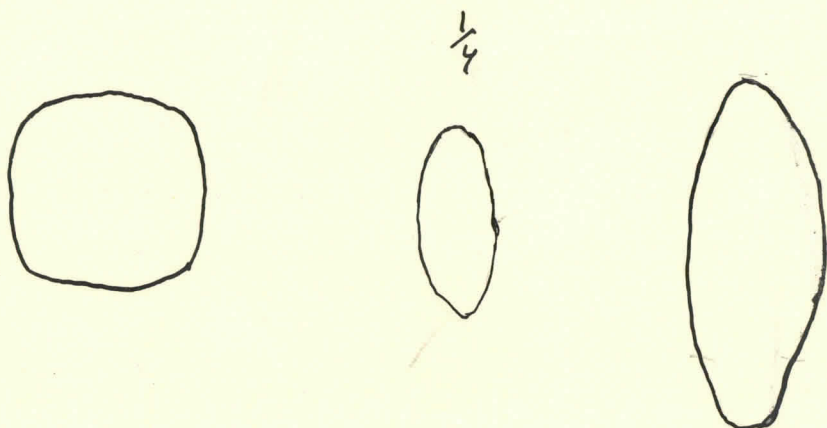
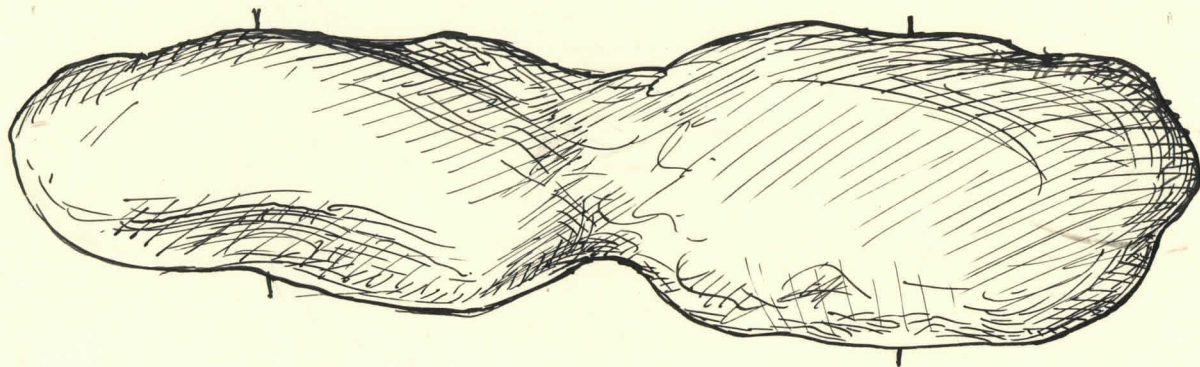

Hollola, Untila

Piirros II

Sementtivalanne polttohaudasta II (=II.2)

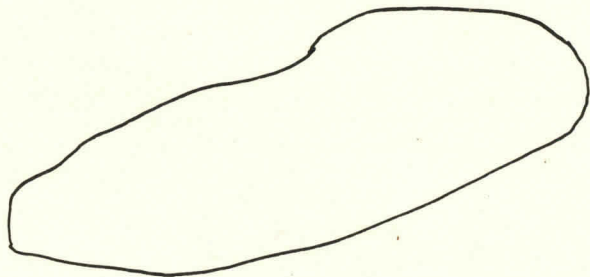
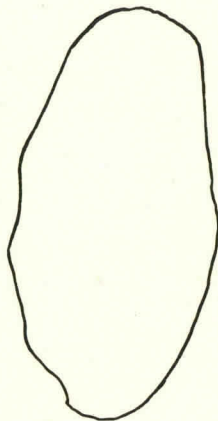
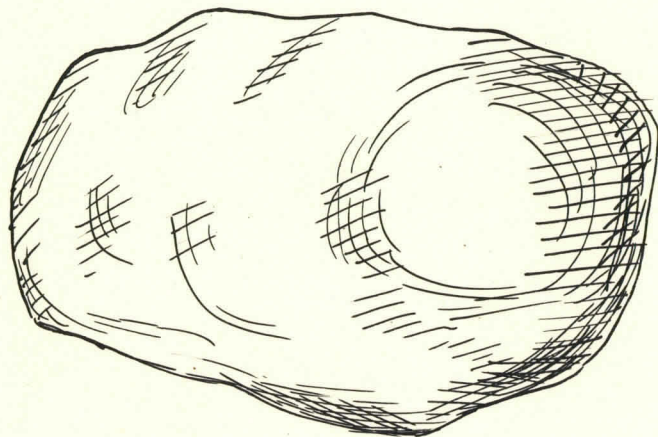
J. L. 1935.

Hollola, Untila
Sementtivalanne
polttokaudasta III (=II 3)

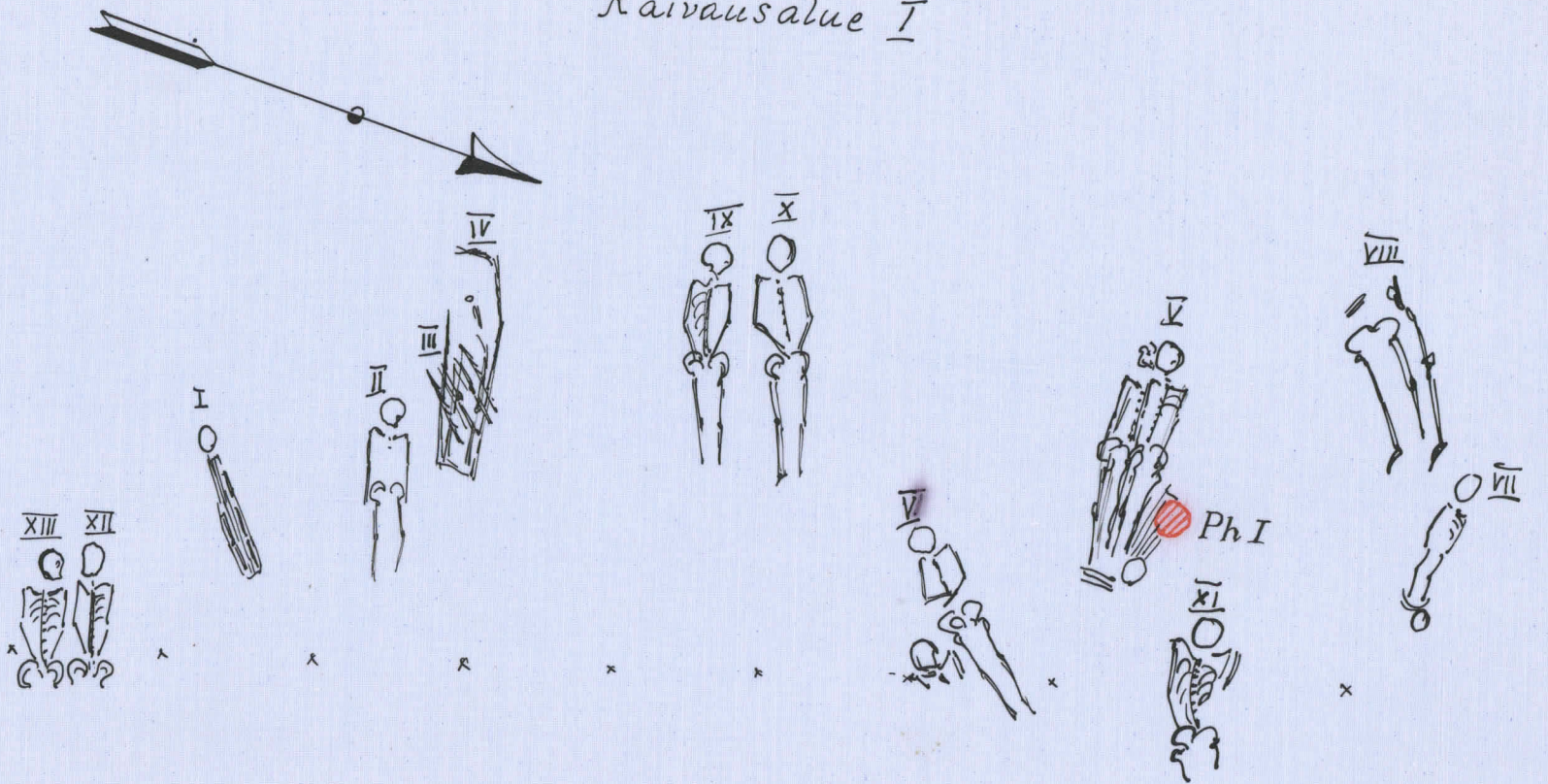
J. L. 1935.

Piirros III

$\frac{1}{4}$

Kaivausalue I

Hollola, Untila

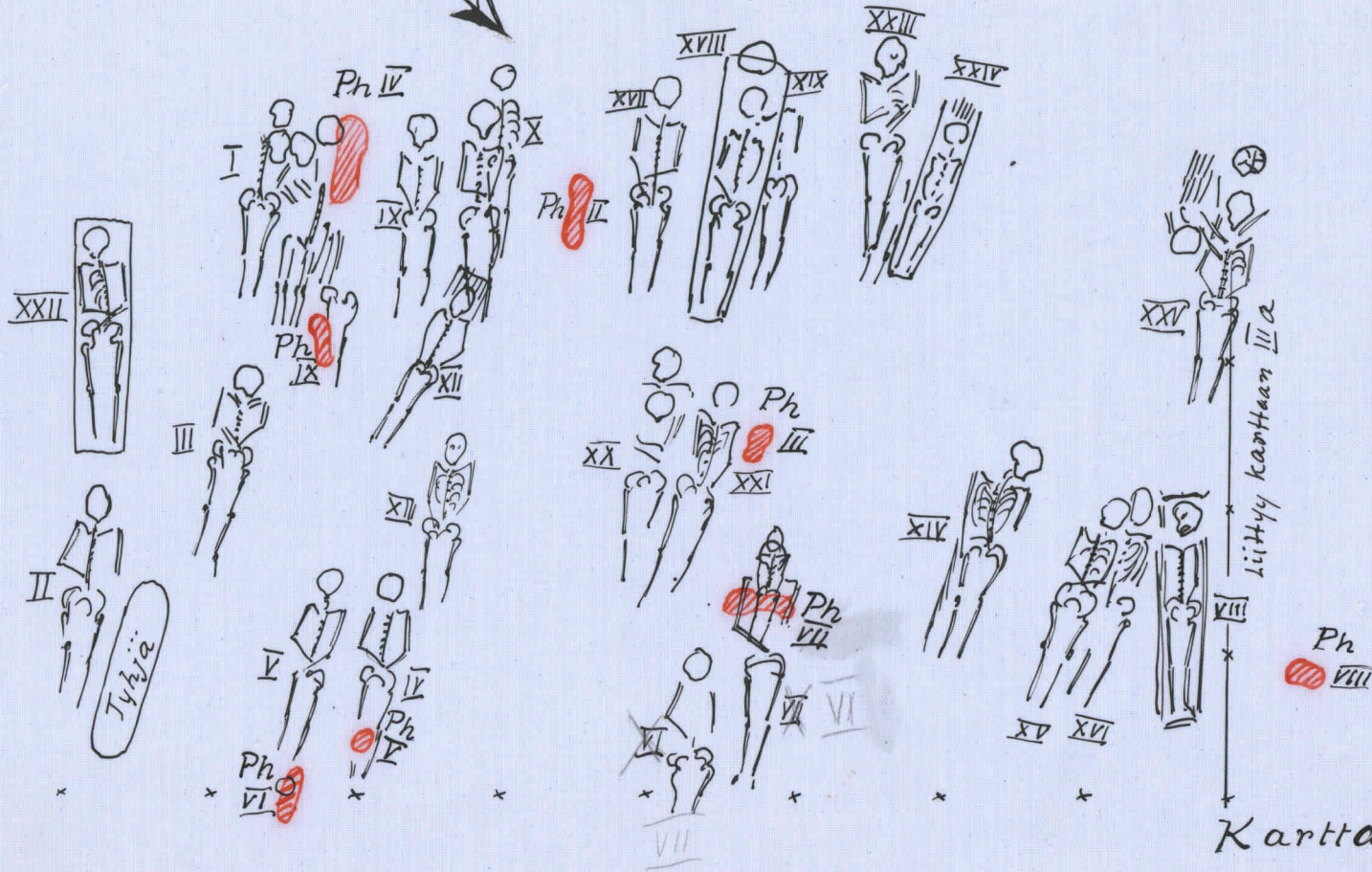
Kirkkailanmäki

J. Leppäaho. 1935

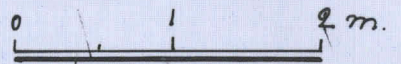
0 1 2m

Kartta II

Kaivausalue II

Hollola, Untila
Kirkkailanmäki
J. Leppäaho. 1935

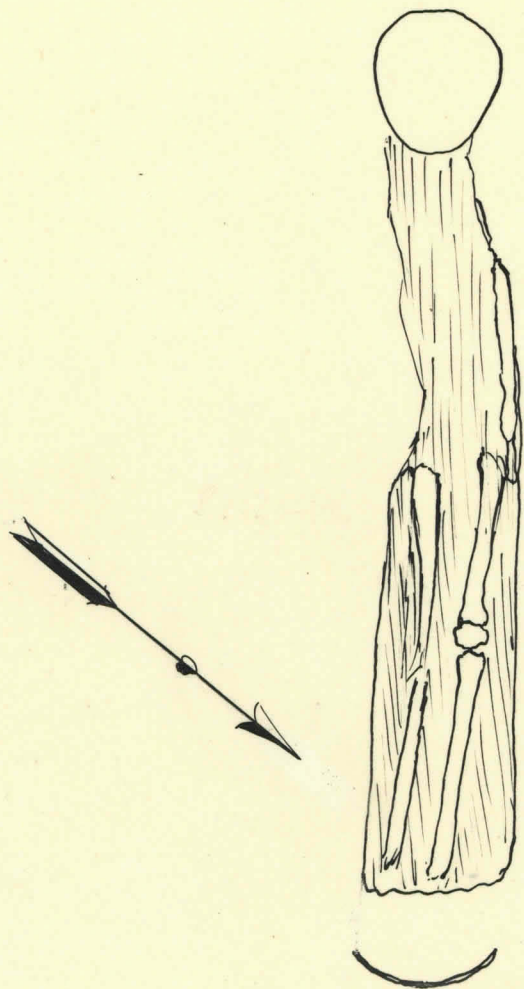
Hollola, Untila.

Kaiv. alue I

Hauta 1.

J.L. -35.

Kartta IV

S. 60-70 cm

Nurinpäin

Kaiv. alue I
Haudat 2, 3, 4.
J.L. -35
Kartta V

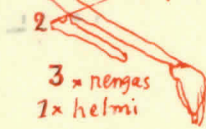
S. ainakin 100cm

Pylväs

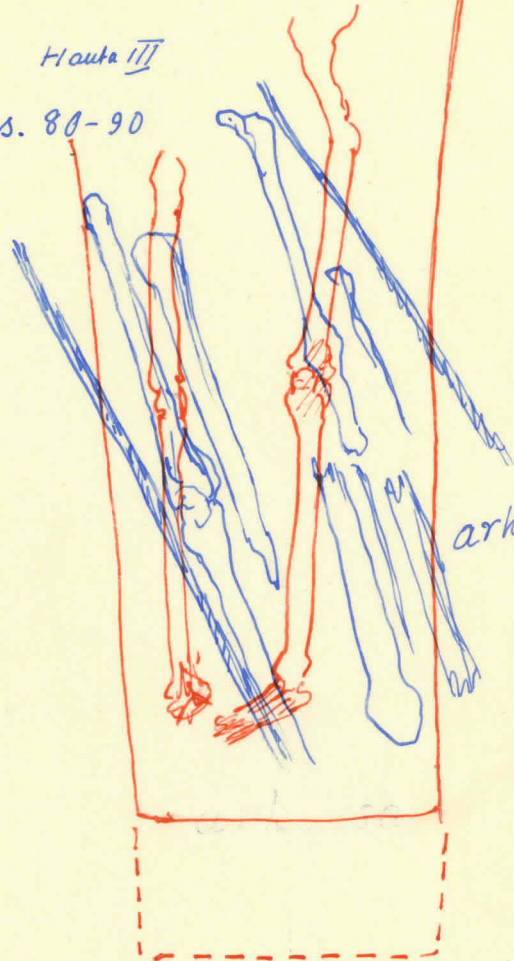
Pääkalon kappale

pronssi spiraalin
kappaleita

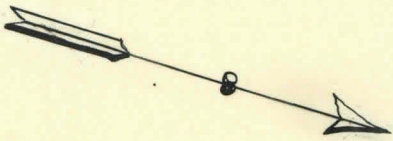
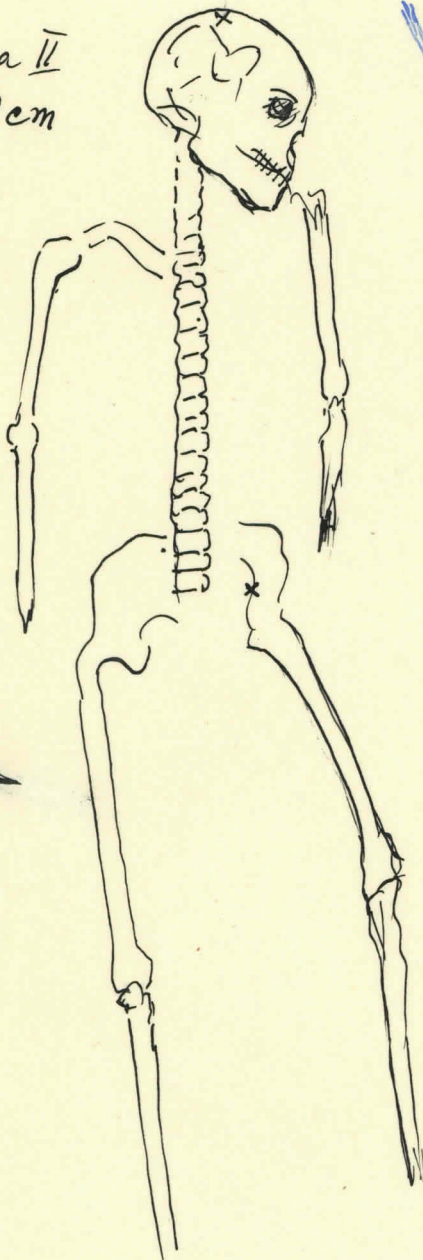

Hauta III
s. 80-90

arkussa

Hauta II
s. 70cm

Pääkallo
arkkua
pausta

tie

tie

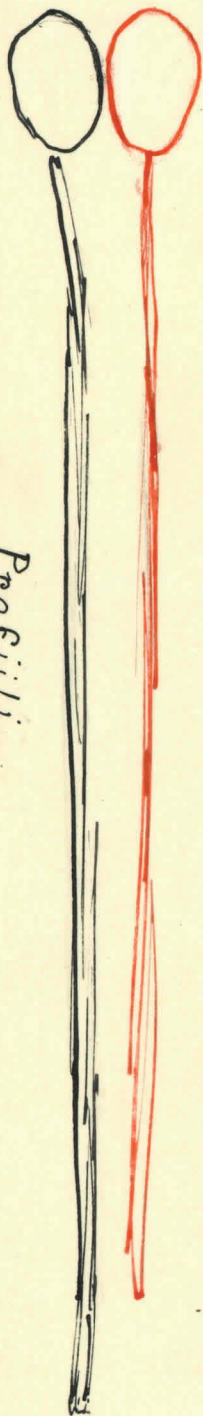
Hollola, Untila

Kaiv. alue. I

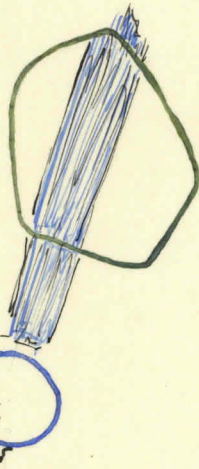
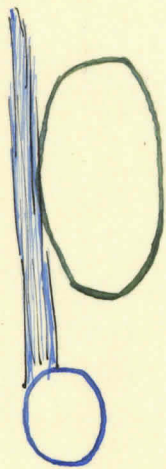
Hauta V

J. L. -35.

Kartta VI

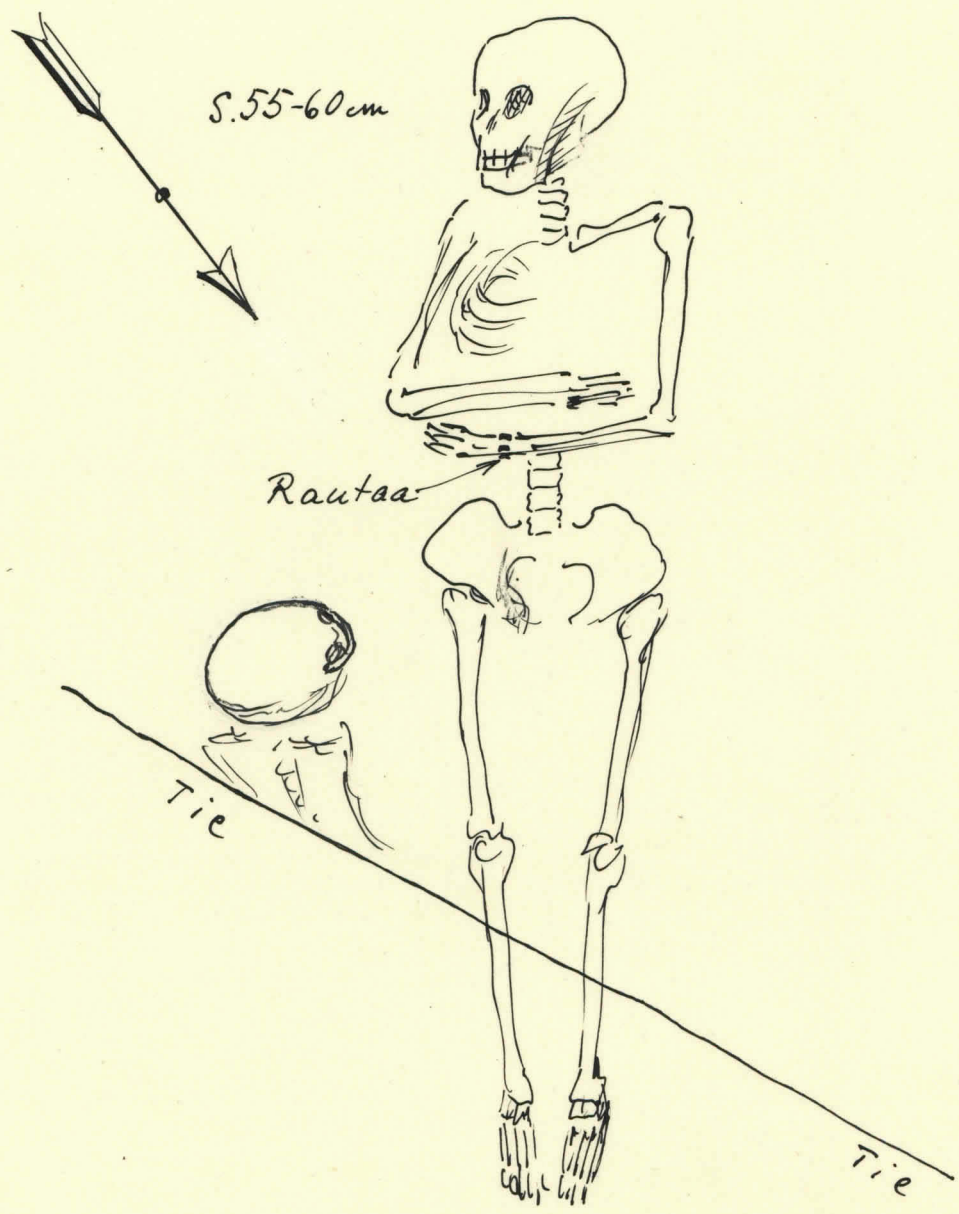
Profilii

Polttohauta I

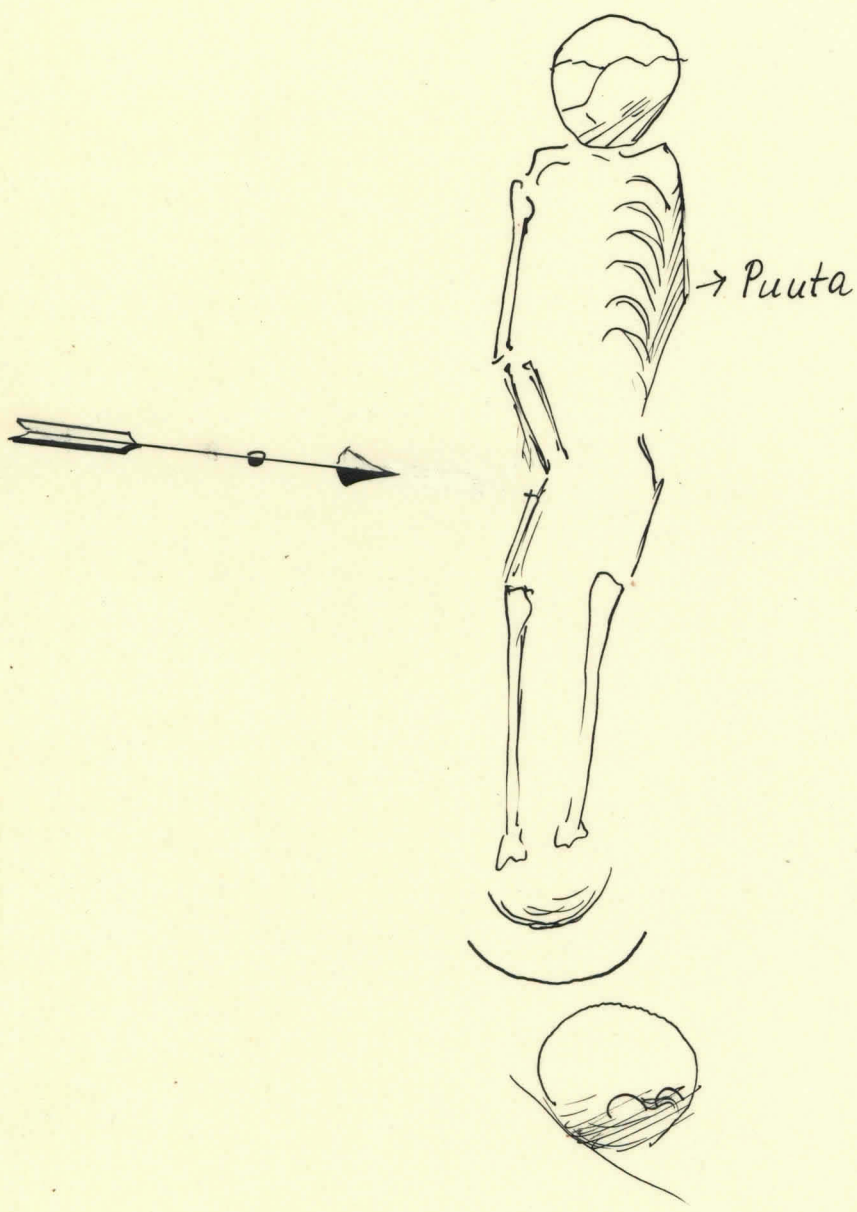

Hollola, Untila
Kaiv. alue I
Hauta VI
J.L-35
Kartta VII

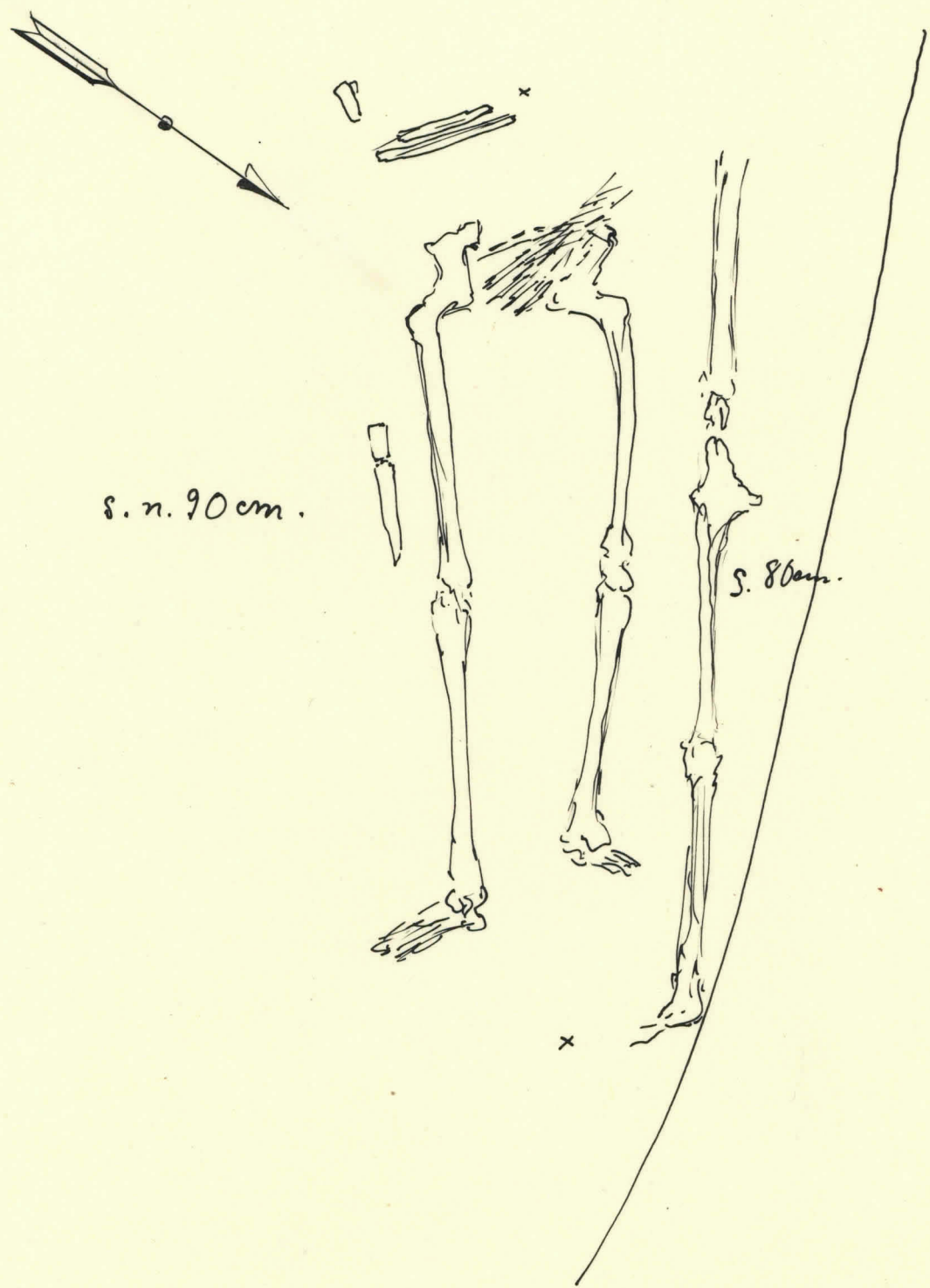

Hollola, Untila
Kaiv. alue I
Haata VII
J.L. -35.
Kartta VIII

s. 55 cm

Hollola, Untila
Raivausalue I
Haata VIII
J.L. 35.
Kartta IX

s. n. 90 cm.

s. 80 cm.

Hollola, Untila

Kaiv. alue I

Haudat IX ja X

J.L. -35.

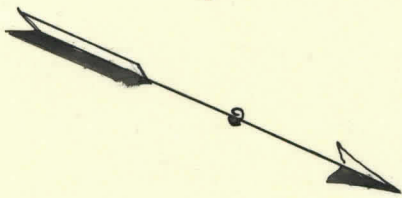
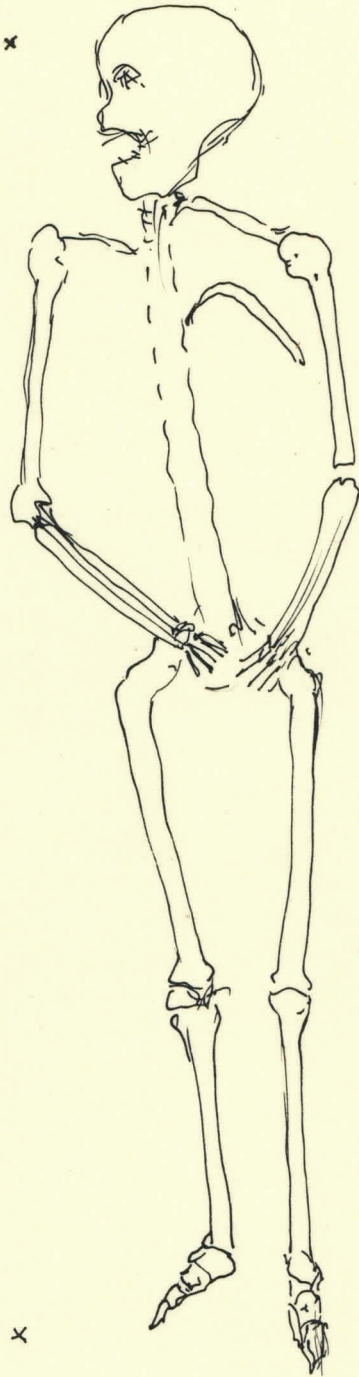
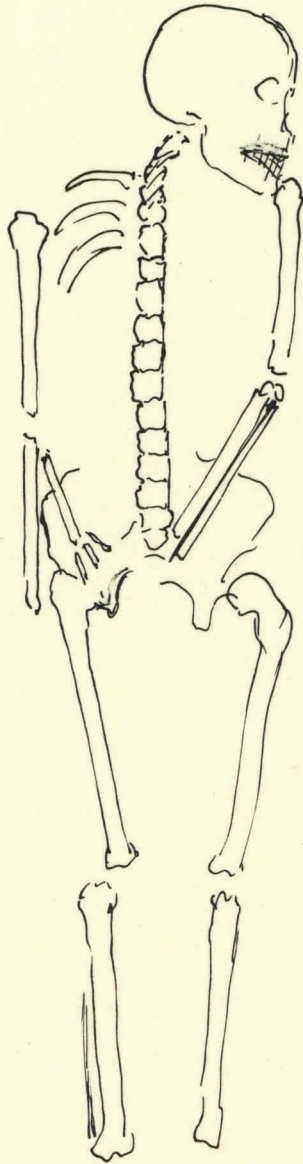
Kartta II

H IX

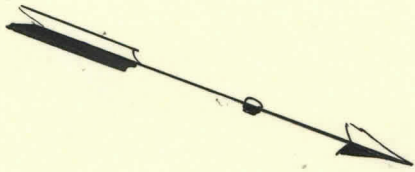
s.n. 100

H X

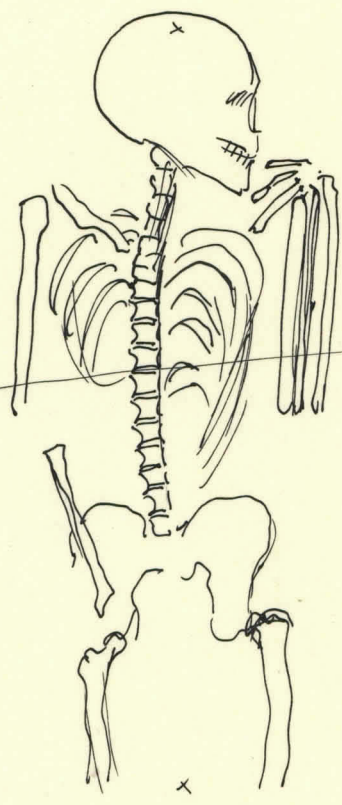
s.n. 95-90

Hollola, Untila
Kair. alue I
Hauta XI
J.L. -35.
Kartta XI

Sybyys n. 90 cm

Hollola, Untila

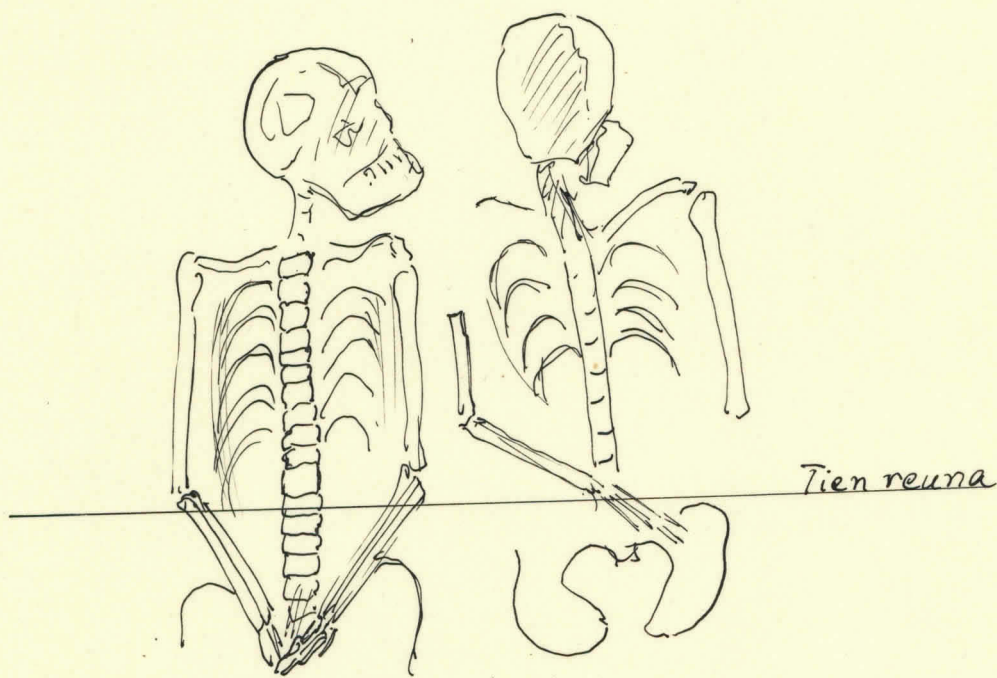
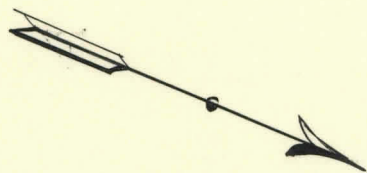
Kaiv. alue I

Haudat XII ja XIII

J.L. -35.

Kartta XII

Syvyys n. 80cm

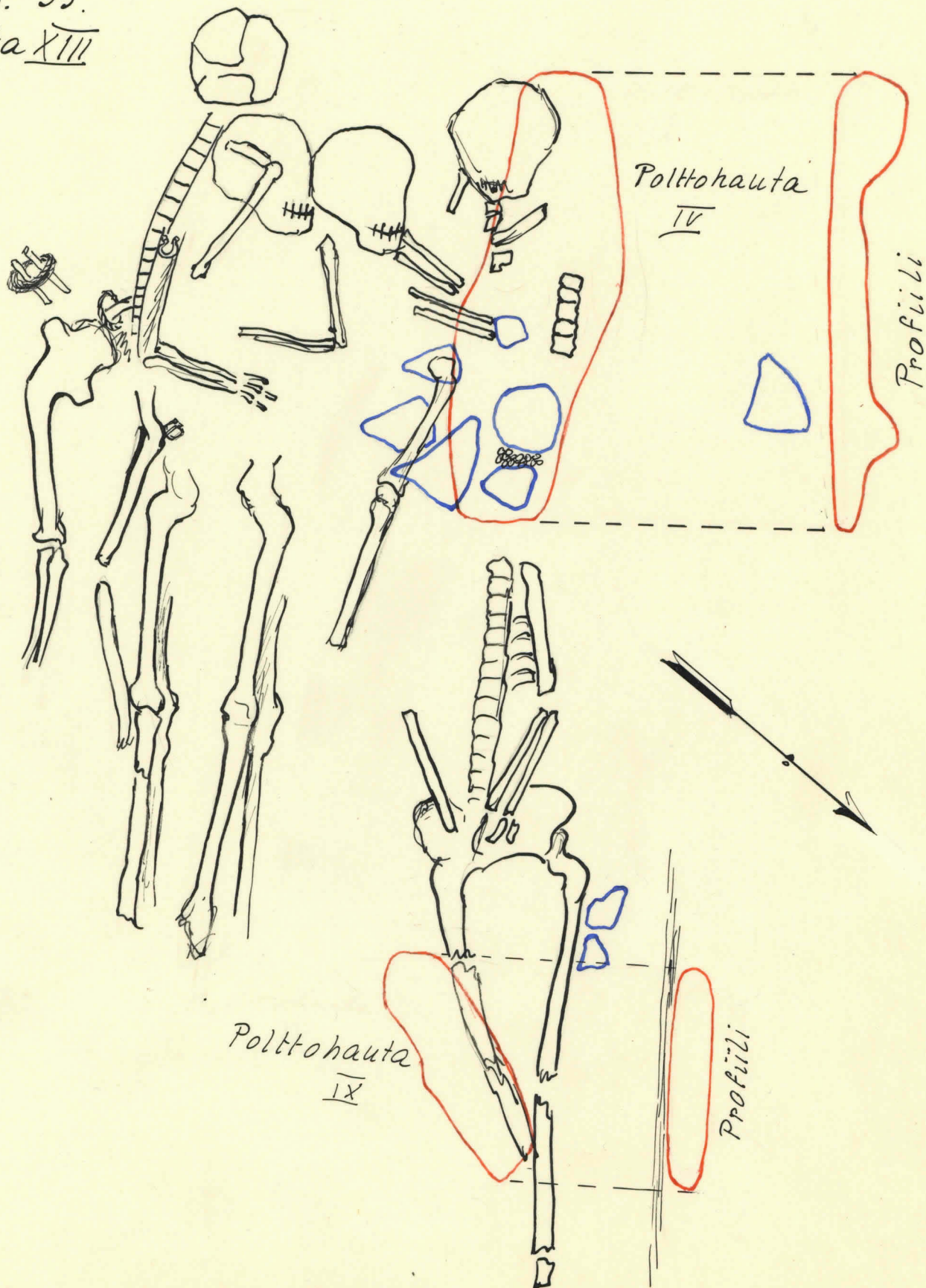
Hollola, Untila

Rain. alue II.

Hauta I

J.L. -35.

Kartta XIII

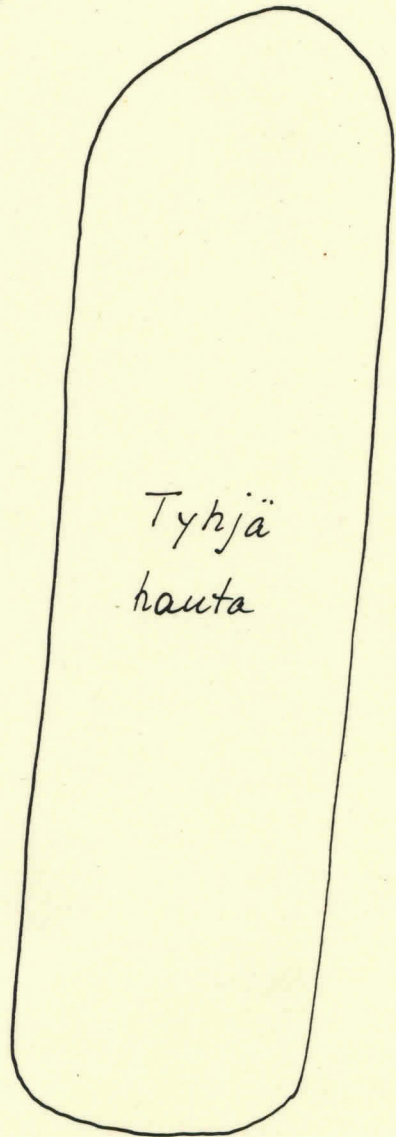
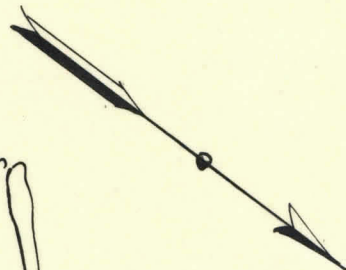
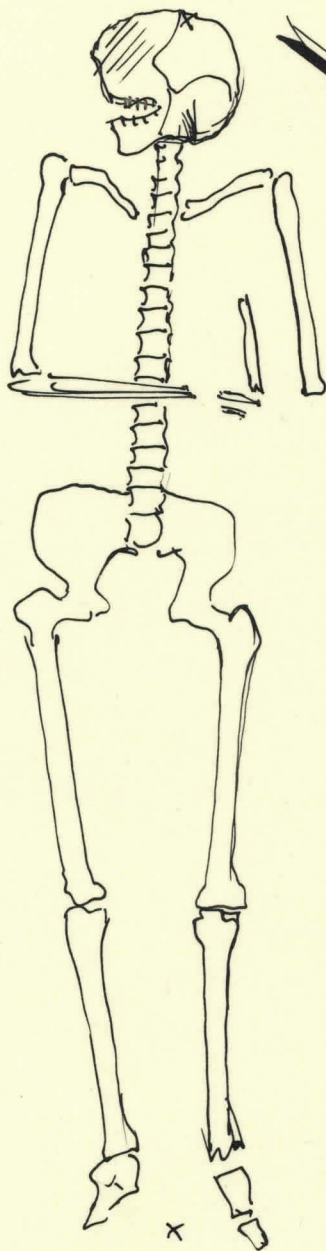

Hollola, Untila
Kaiv. alue II
Hauta II
J.L. -35.

Kartta XIV

14

S. n. 50 cm

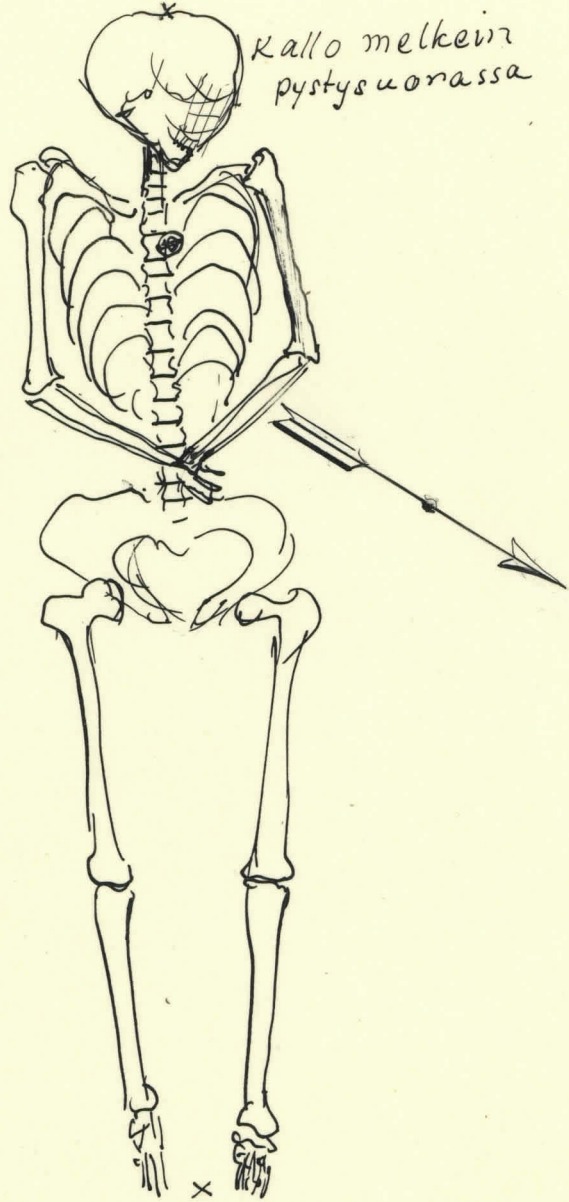

Tyhjä
hauta

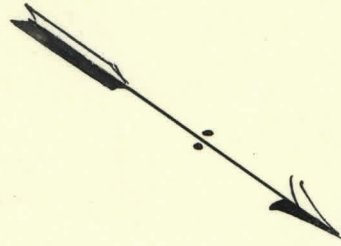

Hollola, Untila
Kaiv. alue II
Hauta III
J.L.-35.
Kartta XV

s. n. 60-70 cm

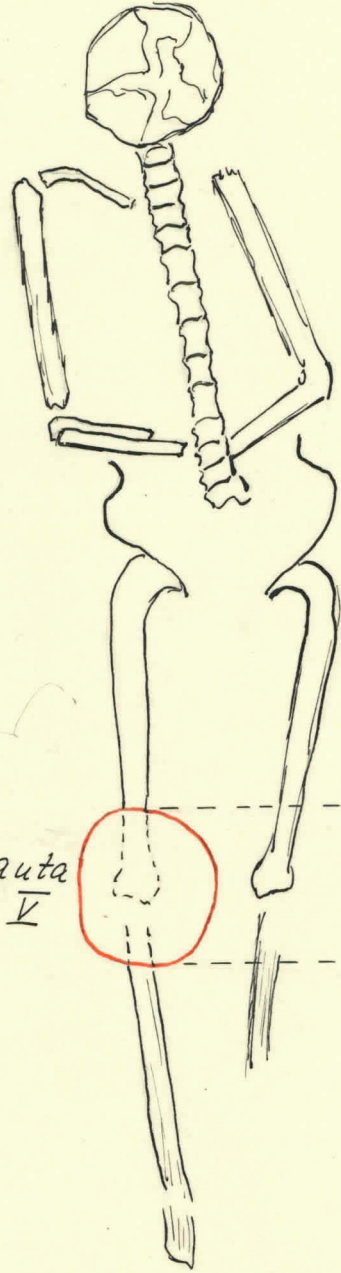
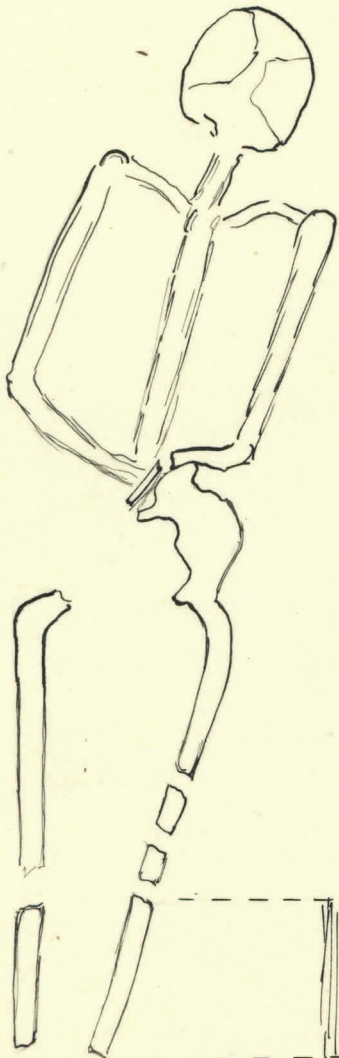
Hollola, Untila
Kaiv. alue II
Hauta IV, V
J.L. -35.
Kartta XVI

V

IV

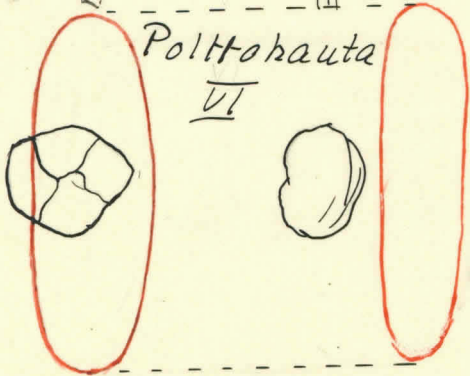
x

Polttohauta
V

Profiili

Polttohauta
VI

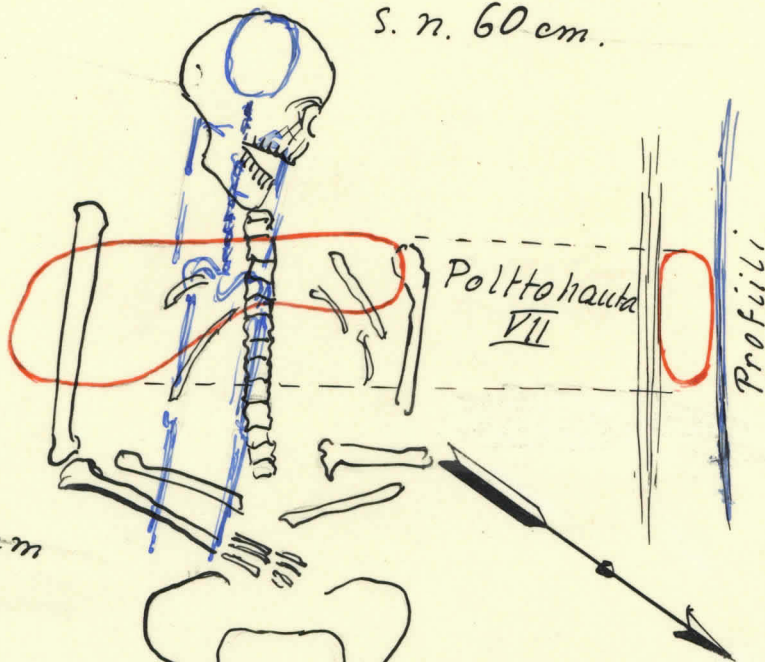

Profiili
x

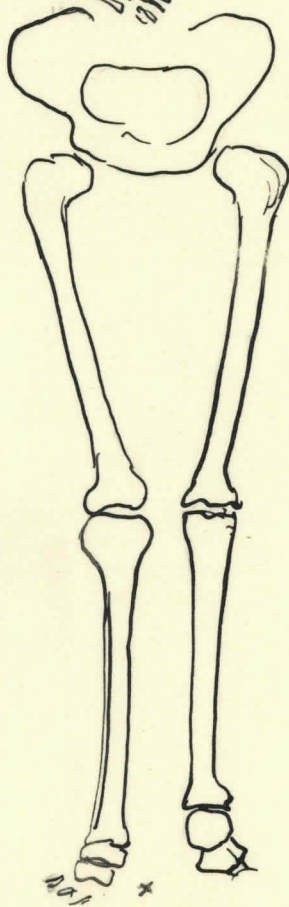
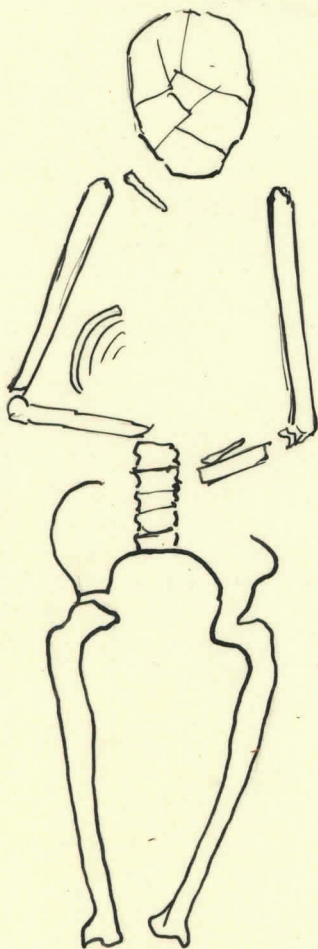
Hollola Untila
Kair. alue II
Haudat VI. VII
J.L. -35.

Kartta XVII

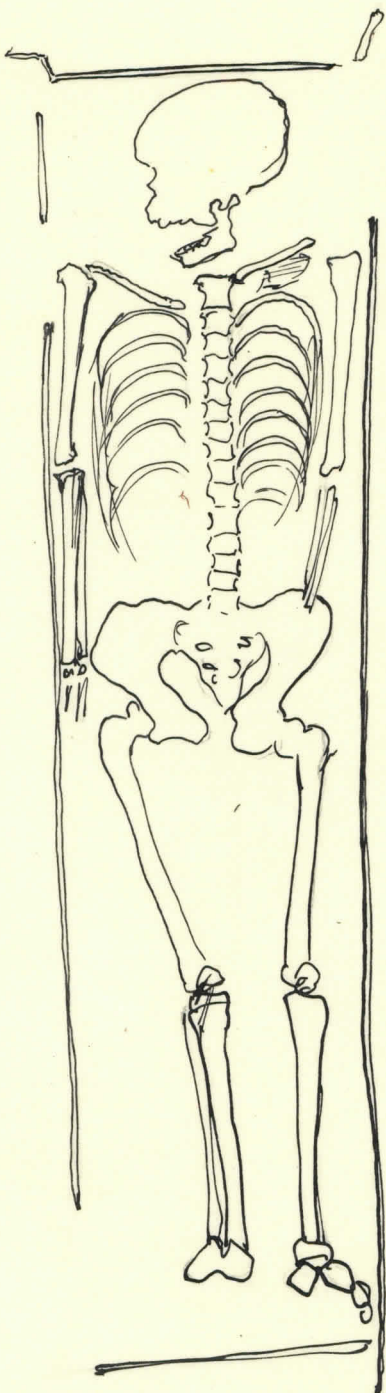
s. n. 60 cm.

s. n. 50 cm

Hollola, Untila
Kaiv. alue II.
Hauta VIII
J.L. -35.
Kartta XVIII

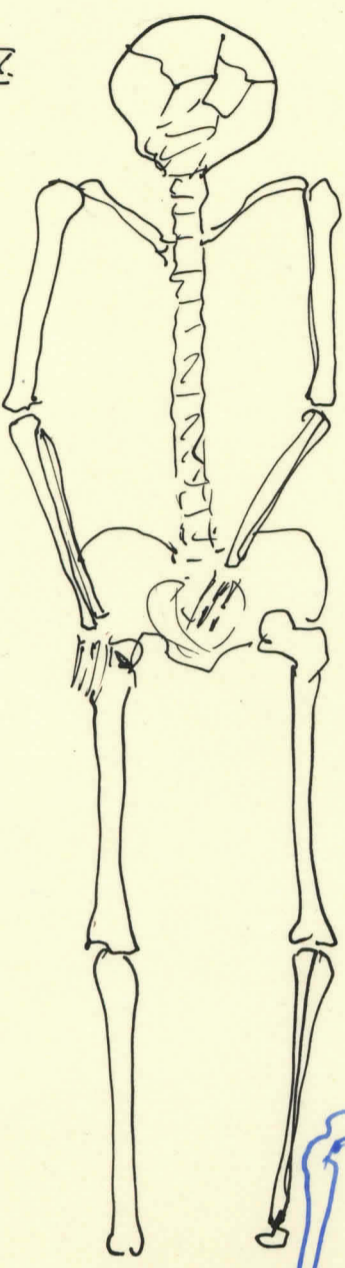
Hollola, Untila
Kair. alue II
Haudat IX-XIII
7.2.-35

Kantta XIX

syvyys n. 50cm.
lähö.

s. n. 75cm.

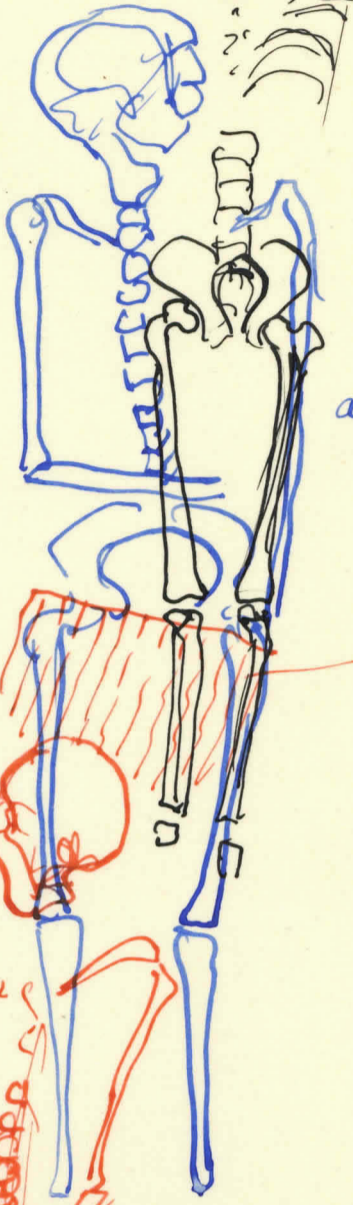
h. IX

x

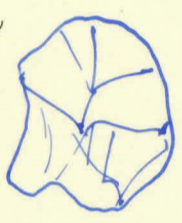

X.7.

alempi X.2
s. 60cm.

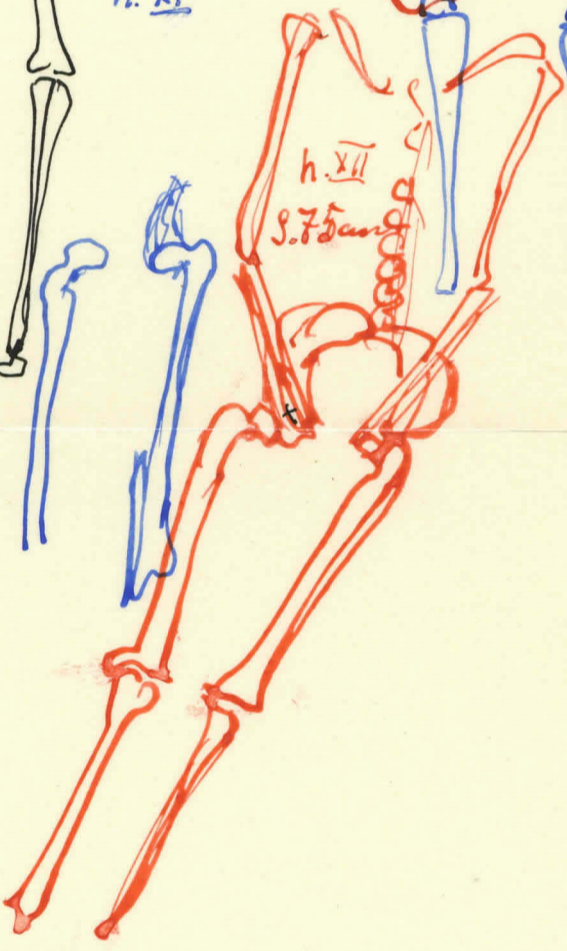
x

h. XI

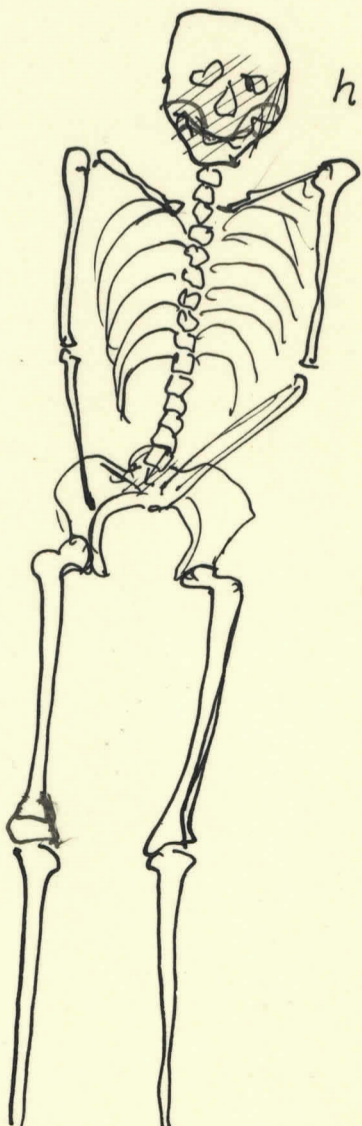
puuta

h. XII
s. 75cm

s. 75cm.

h. XIII

x

Hollola, Untila

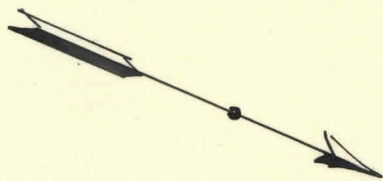
Kaiv. alue II

Haudat. XIV, XV, XVI

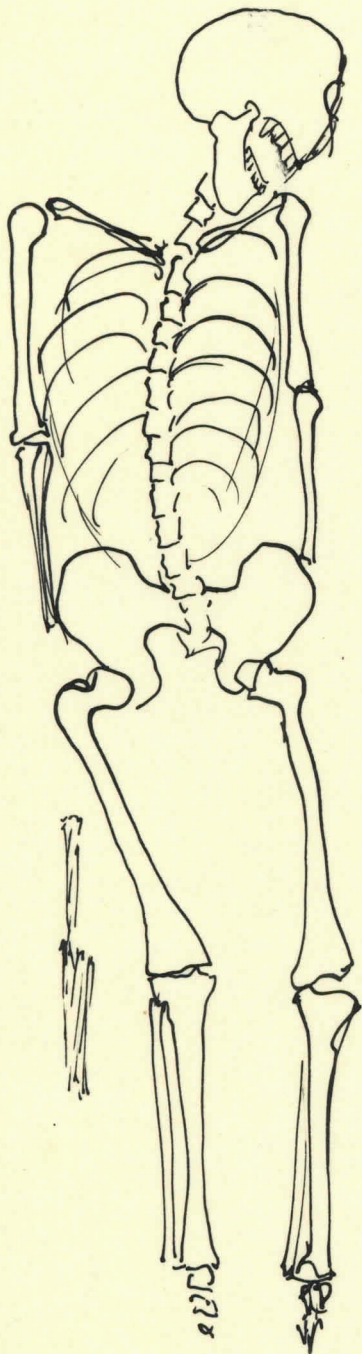
J. L. -35

Kartta XX

20

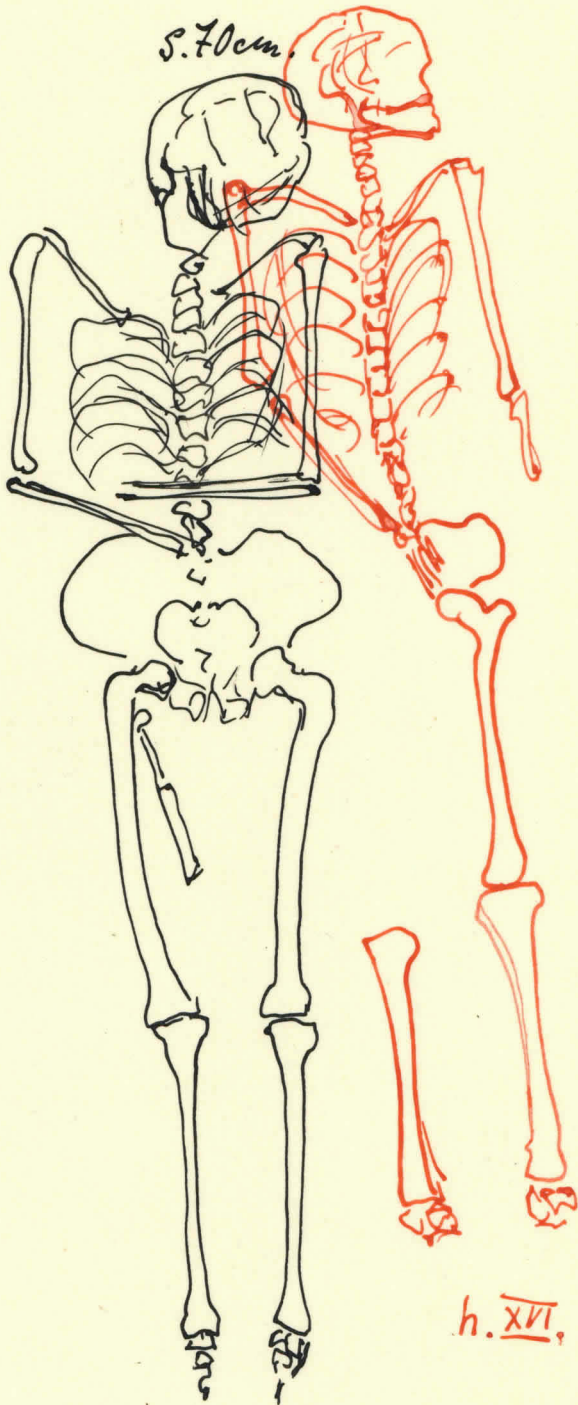
S. 90 cm.

h. XIV

x

S. 85 cm.

S. 70 cm.

h. XVI

x

x

h. XV

Hollola, Untila

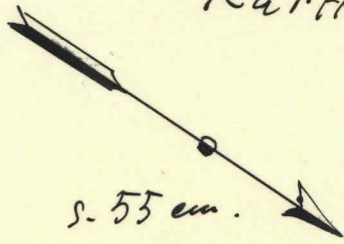
Kair. alue II

Haudat XVII. XVIII. XIX

7. L. -35.

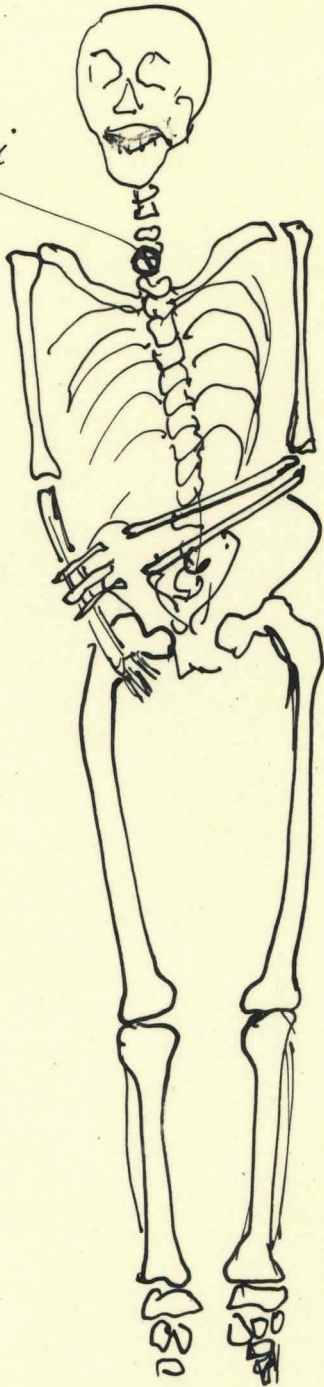
Kartta XXI

21

s. 60 cm.

Solkei

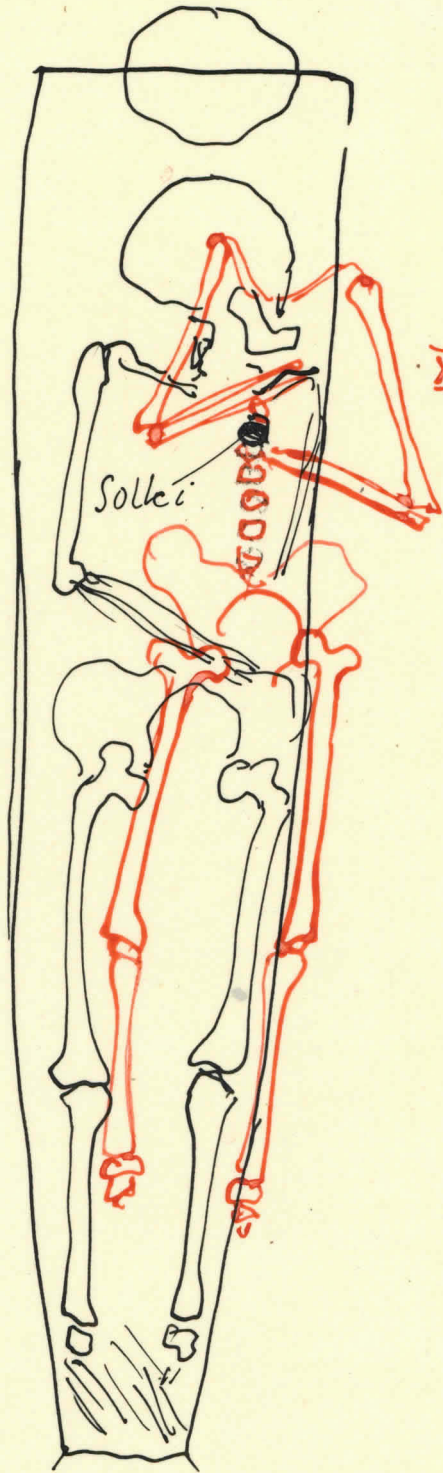

XVII

x

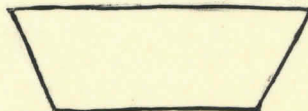
x

x

XIX s. 75 cm

XVIII

s. 90. x

Hollola, Untila

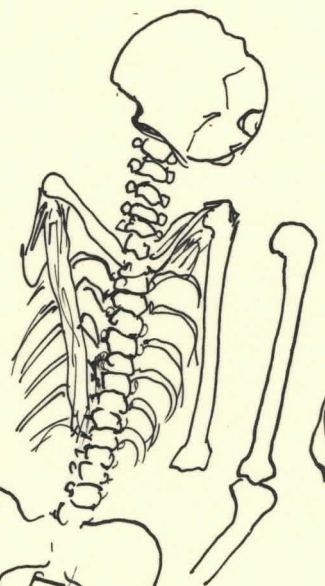
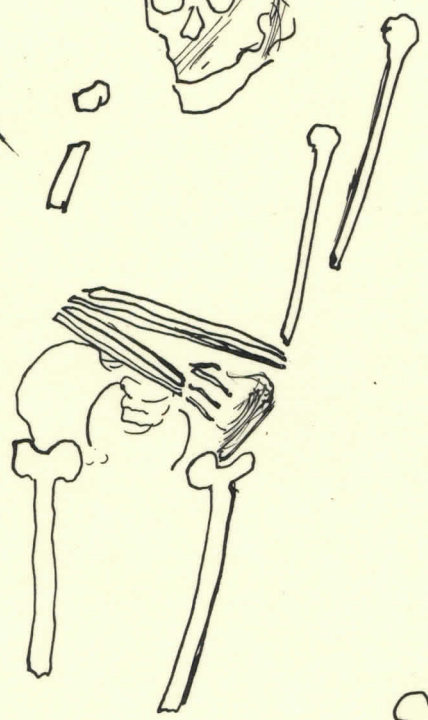
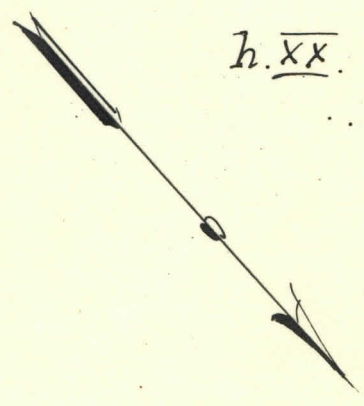
Kaiv. alue II

Haudat XX ja XXI

J. L. -35.

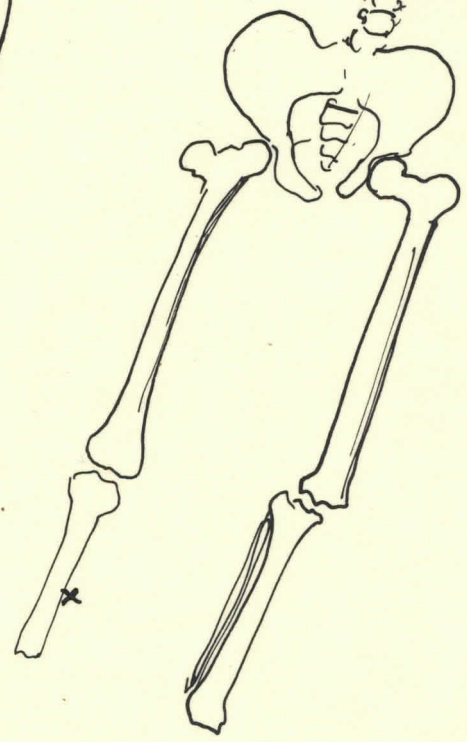
Kantta XXII

h. XX.

Zuupussi

h. XXI.

Hollola, Untila

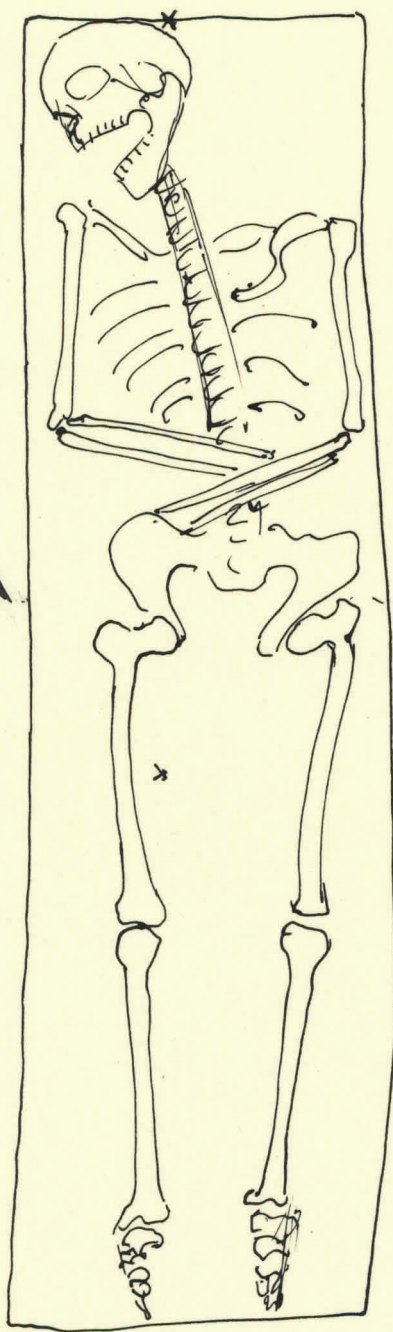
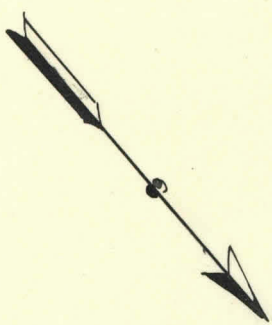
Kaiv. alue II

Hauta XXII

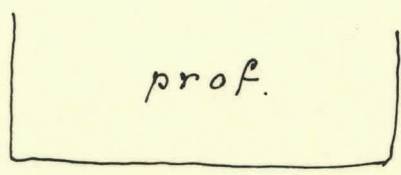
J.L. -35.

Kartta XXIII

s. 60

x

prof.

Hollola, Untila

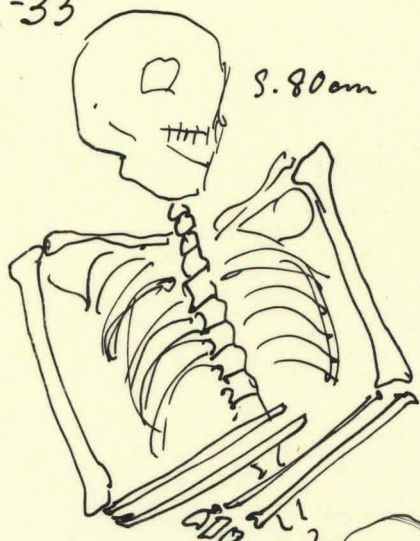
Kaiv. alue II

Hauta XXIII, XXIV

J.L.-35

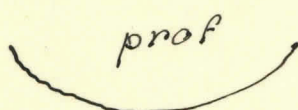
Kartha XXIV

h. XXIII

s. 80cm

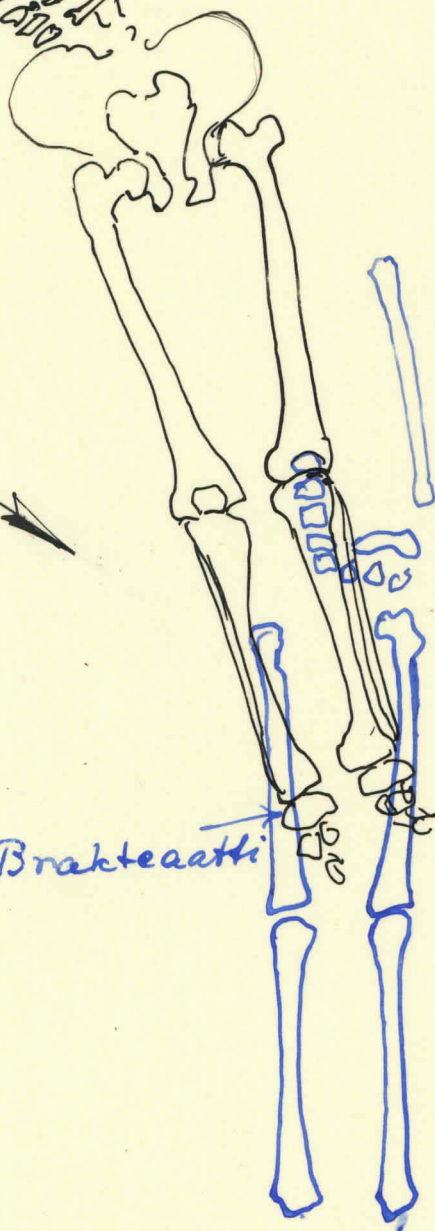
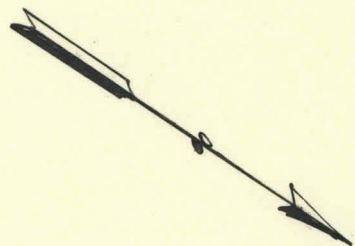
h. XXIV

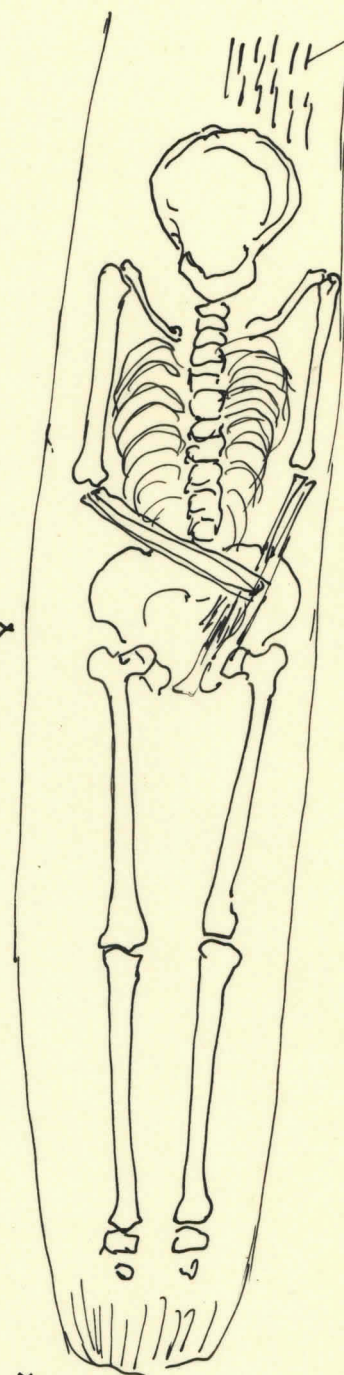
prof

s. 75cm

puuta

Brakteaatti

onteloitu puu
latteaksi litistynyt

Hollola, Untila
Kaiv. alue II
Hauta XXV

J.L. -35
s. 75cm.

